

Bariéry ve vzdělávání žen na Moravských Kopanicích

Evženie Hillerová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Evženie Hillerová**
Osobní číslo: **H16012**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Bariéry ve vzdělávání žen na Moravských Kopicích**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vzdělávání dospělých, bariér ve vzdělávání dospělých z hlediska genderu a specifických bariér ve vzdělávání na Moravských Kopicích.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich zhodnocení a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. **ISBN 978-80-87197-12-7**.

BOČKOVÁ, Věra. *Celoživotní vzdělávání výzva nebo povinnost?* Olomouc: UP 2000. **ISBN 80-244-01550-X**.

KALENDA, Jan; KOČVAROVÁ, Ilona. *Proměny bariér ke vzdělávání dospělých v České republice: 2005 - 2015*. *Studia paedagogica*, 2017. **ISSN 1803-7437**.

MILANA, Marcella, John HOLFORD a Vida A MOHORČIĆ ŠPOLAR. *Adult and lifelong education: global, national and local perspectives*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, xi, 172. **ISBN 978-1-138-64682-7**.

PAVLÍK Oldřich, CHALOUPKA, Luboš, KOHOUT, Karel (ed.). *Vzdělávání dospělých*. Praha: ÚIV, 1997.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. **ISBN 978-80-262-0644-6**.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Ilona Kočvarová, Ph.D.**

Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **19. prosince 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 19. prosince 2018

doc. Ing. Anežka Lengálková, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně^{24.4.2019}.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Vysoká škola nevydělává zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Doktorské, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdávané uchazečem k obhajobě musí být už nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, účje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školské dílo;*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školského díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li-li autor takového díla užití zvolen bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího přigevu jeho vůle v soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zástává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školského díla své dílo užití či poskytnout jinému licenči, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školského díla z vyjádřila jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřené příspěvi na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše, přitom se přihlídně k výši vyjádřila dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školského díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce si dává za úkol zmapovat bariéry ve vzdělání žen, žijících v okrajové oblasti České republiky, v oblasti Moravských Kopanic. Cílem práce Bariéry ve vzdělávání žen na Moravských Kopanicích je analyzovat bariéry, které mohou ženám v dané oblasti bránit ve vzdělávání.

V první teoretické části jsou podrobněji vysvětleny pojmy, které se k tématu vztahují. Praktická část se zabývá výzkumem oněch bariér. Výzkum je veden kvalitativní formou pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Bariéry, které z rozhovorů vyplynou, budou rozčleněny a kódovány podle otevřeného kódování.

Klíčová slova: Vzdělávání, vzdělávání dospělých, andragogika, bariéry ve vzdělávání, gender, kvalitativní výzkum, Moravské Kopanice

ABSTRACT

This bachelor thesis aims to map the barriers in the education of women living in the peripheral region of the Czech Republic in the area of Moravské Kopanice. The aim of this bachelor essay is to map the educational barriers of woman, living in remote outskirts of Czech republic, in the region of Moravske Kopanice.

The aim of " the educational barriers of woman in Moravske Kopanice" is to analyse and pinpoint barriers which could possibly prevent woman, in earlier mentioned areas, to get educated.

In the theory part of this essay, you can find closely explained terms, connected to this problem.

The practical part is split in to two Chapters, containing research of these barriers. The research data is collected through conversations. Barriers found through these conversations are then separated and coded.

Keywords: Education, adult education, andragogy, barriers in education, gender, qualitative research, Moravské Kopanice

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Iloně Kočvarové za cenné rady a připomínky, které mi při zpracování práce poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na rozhovorech k této bakalářské práci a pomohli mi tak získat potřebná data.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH Z HLEDISKA ANDRAGOGIKY	13
1.1 OBECNĚ O DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	13
1.2 ANDRAGOGIKA A VZDĚLÁVÁNÍ V DOSPĚLÉM VĚKU	14
1.3 ODLIŠNOSTI MEZI VZDĚLÁVÁNÍM V MLÁDÍ A V DOSPĚLOSTI	16
1.4 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH A JEHO VÝZNAM Z POHLEDU ŽEN.....	17
2 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	19
2.1 OSOBNOSTNÍ BARIÉRY.....	21
2.2 INSTITUCIONÁLNÍ BARIÉRY	22
2.3 SITUAČNÍ BARIÉRY	23
2.4 DALŠÍ ROZDĚLENÍ BARIÉR VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	24
3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V OBLASTI VENKOVA.....	25
3.1 MORAVSKÉ KOPANICE	26
3.2 ŠKOLSTVÍ NA MORAVSKÝCH KOPANICÍCH.....	27
3.3 OBCE MORAVSKÝCH KOPANIC	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	30
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	30
4.2 CÍL VÝZKUMU	30
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
4.4 TYP VÝZKUMU	31
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A PŘEDSTAVENÍ INFORMANTŮ.....	32
4.6 METODA ZÍSKÁVÁNÍ DAT	34
5 REALIZACE VÝZKUMU	36
5.1 METODA ANALÝZY DAT	36
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	39
6.1 SITUAČNÍ BARIÉRY	39
6.2 OSOBNOSTNÍ BARIÉRY.....	44
6.3 INSTITUCIONÁLNÍ BARIÉRY	48
6.4 DALŠÍ BARIÉRY	50
6.5 INDIVIDUÁLNÍ BARIÉRA.....	55
7 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	57

7.1	ZÁVĚR VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	58
8	ZÁVĚR.....	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
	SEZNAM OBRÁZKŮ	67
	SEZNAM TABULEK.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Učení provází každého člověka celým životem. Ke vzdělávání přistupujeme vědomě, s určitým cílem, ale učíme se i nevědomě. Nutnost orientovat se v každodenních záležitostech po nás vyžaduje další znalosti a vědomosti, není možné se nevzdělávat. V dnešní době není vzdělávání záležitostí mladých lidí nebo dětí, ale cesta ke vzdělávání se otevírá lidem všech věkových kategorií a můžeme hovořit o celoživotním vzdělávání. Odpovědnost, jak naložit s možností vzdělávat se, je na každém z nás jednotlivě.

Stále se zvyšují nároky na zaměstnance, rozvoj technologií a rozšiřování trhu do cizích zemí – to jsou záležitosti, které prostupují životy nás všech, a které nás nutí rozvíjet se a rozšiřovat znalosti. Vzdělání je statusem získaným a je více než investicí do lidského kapitálu, hlavně je cestou osobního rozvoje.

To, jakým způsobem se jedinec zapojí do dalšího vzdělávání, závisí na mnoha různých faktorech. Tyto faktory mohou vycházet z individuálních postojů, úrovně dosaženého vzdělání, sociální situace nebo rodinného zázemí, ze kterého pochází. Dále zde mohou hrát roli požadavky zaměstnavatele, finanční možnosti a všeobecné podmínky umožňující nebo naopak bránící využití různých forem vzdělávání.

Dospělí se mohou vzdělávat na školách a získat tak formálního stupně vzdělání. Dnešní doba však nabízí mnohé další formy vzdělávání dospělých a zde s nabídkou vzdělávání jdou ruku v ruce bariéry či překážky, které cestu k rozšíření osobního potenciálu komplikují.

Tématem bakalářské práce jsou bariéry ve vzdělávání u žen žijících v periferní oblasti České republiky, v oblasti Moravských Kopanic. Tento kraj je historicky i geograficky izolovaný a má svá specifika. Lidé žijící v tomto kraji jsou mnohdy nuceni vytvořit vlastní způsob obživy a ženy tím více, protože jsou vázány péčí o děti a domácnost. Z historických skutečností vyplývá, že další vzdělávání žen v této oblasti bylo výrazně omezeno jak kulturním prostředím, tak celkovým postojem lidí, kteří byli přesvědčeni, že místo ženy je doma u dětí. Zajímavostí je, že toto přesvědčení přetrvává do dnešních dnů a mnoho žen samotných projevuje názor, že vysokoškolské vzdělání je pro ženy zbytečné, protože se v dospělosti budou stejně věnovat dětem. Na jednu stranu tento názor ctí tradice a nezříká se zažitých hodnot a postojů, na stranu druhou je třeba si přiznat, že vzdělání přináší svobodu a nové obzory a to třeba také ve výchově nových generací.

V každém případě je důležité, aby i na venkově žili lidé vzdělaní a byli zde pro ně pracovní místa, které budou odpovídat jejich kvalifikaci.

Otázka bariér ve vzdělávání dospělých je předmětem vědeckých výzkumů a její rozšíření o vybranou sociální skupinu může být zajímavým doplněním tohoto tématu.

Cílem této práce je zjištění nebo seznámení se s tím, jaké jsou hlavní překážky a problémy, které ženám další vzdělávání znesnadňují. Zaobírají se ženy na moravském venkově myšlenkami nad dalším vzděláváním? Pociťují nějaké bariéry, které by jim ve vzdělávacích aktivitách bránily? Jak aktivně ženy přistupují k těmto překážkám, přemýšlí nad tím, jak nad bariérami a potažmo i samy nad sebou zvítězit? Vzděláváním je myšlena jak formální, tak neformální forma. U formálního vzdělávání je to především další středoškolské a vysokoškolské vzdělávání. U neformálního vzdělávání se jedná o vzdělávací profesní kurzy, ale také kurzy a přednášky zájmové. Každý z těchto druhů vzdělávání může vést k lepšímu profesnímu zařazení, a také k osobnímu rozvoji.

V této práci se budeme snažit o zjištění skutečnosti, co je hlavní bariérou ve vzdělávání žen. Bude jistě zajímavé zjistit, zda je hlavní bariérou vzdělávání žen nedostatek financí či motivace a jaký je další žebříček bariér. Bariéry jsou v teoretické části rozděleny podle známého členění na situační, institucionální a dispoziční či osobnostní. V praktické části se v rozhovorech nenabízely respondentkám nějaké předem dané bariéry. Ve výzkumu bude přistupováno k bariéram volněji, podle toho, jak se budou vyjevovat a nebude se vycházet z předem daného členění.

Výzkum bude veden formou polostrukturovaného rozhovoru. Otázky vychází ze známého rozdělení a budou rozšířeny o demografické údaje, jako je věk a počet dětí. Respondentky budou vybrány záměrným výběrem.

Informace pro bakalářskou práci budou čerpány z dostupné literatury. V praktické části budou výsledky rozhovorů vyhodnoceny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH Z HLEDISKA ANDRAGOGIKY

Tato kapitola se bude zabývat základními pojmy, které se vztahují ke vzdělávání dospělých. Budeme pracovat se pojmy andragogika, vzdělávání dospělých a bariéry ve vzdělávání, které definují vědní obory jako je andragogika, pedagogika, sociologie či psychologie. Informace popisované v práci jsou nahlíženy z andragogického hlediska a také z hlediska žen.

1.1 Obecně o dalším vzdělávání dospělých

Představa dalšího vzdělání může představovat šanci pro dospělé osoby dosáhnout v náhradní době potřebný druh vzdělávání, který lze za jiných okolností dosáhnout v mládí (Palán, 2013, s. 22). Další vzdělání také představuje prohloubení a rozšíření vědomostí a znalostí. Díky tomuto rozšíření získává dospělý další stupeň vzdělání a naplní své zájmy (Prusáková, 2005, s. 74).

Obecně lze tvrdit, že dospělost není dobou, kdy je vývoj jedince ukončen, ale naopak člověk by měl vzdělávání zasvětit celý život. Náhodné učení probíhá i ve vyšším věku, i když se mění okruh informací, kterým se lze tímto způsobem naučit. S přibývajícím věkem klesá množství informací, které je člověk schopen pojmout a zapamatovat si. Tento stav je daný tím, co je pro mozek důležité nebo potřebné. Ve vyšším věku se snižuje schopnost pamatovat si informace, aniž by jim člověk rozuměl. Dospělý člověk si obtížněji pamatuje něco, co se musí učit z paměti a lépe si v paměti uchová informace, které dávají smysl nebo jsou napojené na něco z praktického života. Není v lidských silách si zapamatovat všechno. Oproti začínajícímu vzdělávání vykazuje vzdělávání dospělých jisté rozdíly. Patří zde především jiné studijní návyky a postoje dospělých k dalšímu vzdělávání. Životní i profesní zkušenosti tvarují pohled vzdělávaného na potřebu vzdělávání. Vzdělávání dospělých probíhá souběžně se zaměstnáním a vzdělávaný má potřebu prezentovat své praktické znalosti nebo naopak nové poznatky aplikovat do reálného života a aktivně je užívat ve své profesi. Někdy může dospělý podcenit potřebnou znalost teoretických poznatků. Výhodou je naopak rychlejší vstřebání získaných vědomostí s jejich konkrétní představou (Mužik, 2011, s. 25 – 26).

Dospělý člověk má již zpravidla ujasněné své životní i profesní priority. Úroveň, kterou jedinec dosáhne ve vzdělávání, má významný vliv na trhu práce. Panuje předpoklad, že lépe vzdělaní jedinci se snadněji uplatní na trhu práce a dosáhnou i vyšších příjmů. Tuto

skutečnost si uvědomují více lidé ve vyšším věku než lidé mladší. Dospělý člověk má konkrétnější představu o oboru svého vzdělávání a proto bariéry, které se mu staví do cesty, efektivněji překonává (Mužík, 2011, s. 285).

Dospělí lidé, kteří se věnují nějakému druhu vzdělávání, se mezi sebou liší především věkem a profesními znalostmi. Ke studiu je vedou různé důvody a čas, který mohou věnovat studiu je omezen mnoha dalšími faktory. Je důležité zohledňovat rozdíly v udržení pozornosti, pružnosti v myšlení a resilienci ve stabilitě vnímání přednášeného učiva. Praktické myšlení s postupem času začíná u dospělého člověka převládat a dospělí lidé si z toho důvodu začínají přesně uvědomovat, k čemu jim vzdělání pomůže, a jaké překážky musí při dosažení svých cílů zdolat (Mužík, 2011, s. 25 – 26).

Dospělí lidé se vzdělávají z různých důvodů. Primární roli zde hraje předpoklad lepšího profesního uplatnění a s tím související určité sociální zařazení. Vzdělávání také přináší uspokojení v naplnění zájmů a koníčků, což má souvislost se spokojeností v osobním životě. Vzdělávání v dospělosti se staví do cesty nejrůznější překážky. U dospělého není vzdělávání hlavním životním cílem, zejména u žen vyvstává mnoho jiných povinností, které musí upřednostnit. Mezi překážky vzdělávání v dospělosti se řadí především práce, péče o rodinu a jiné faktory, které nepříznivě ovlivňují soustředění na vzdělávání. Z praxe však vyplývá, že houževnatost a cílevědomost pomáhá překonávat bariéry, které vzdělávání v dospělosti sebou přináší a téměř žádná bariéra není nepřekonatelná.

V současné době se stále více upouští od zažitého modelu vzdělávání, a to že má probíhat pouze v mládí. Mladí lidé po ukončení studia odchází načerpat praktické zkušenosti a posléze se ke studiu znovu vrací (Rabušicová, 2008, s. 48).

1.2 Andragogika a vzdělávání v dospělém věku

S pojmem andragogika, jinak též vzdělávání dospělých, se v současné době setkáváme stále častěji. Jedná se o vědeckou disciplínu, která se zabývá veškerým vývojem a vztahy ve vzdělávání a učení dospělých (Průcha, 2014, s. 39).

Prvenství v užití termínu andragogika je připisován německému vysokoškolskému profesorovi Alexandru Kappovi v jeho díle *Platonova nauka o výchově jako pedagogika pro jednotlivce a jako státní pedagogika* z roku 1833. Knapp se v díle snažil o odlišení pojmu pedagogika a vzdělávání dospělých, které v tomto případě má hlavní důležitost, zejména v profesní oblasti (Beneš, 2014, s. 12). Andragogika je oproti pedagogice vědou

mnohem mladší. Pedagogem byl v antickém Řecku označován dospělý muž, který vedl na cestě do školy mladé chlapce, z čehož byl později odvozen pojem pedagogika. U andragogiky se v přeneseném slova smysl jedná o vedení dospělých mužů. Andragogika se věnuje vedení dospělých na jejich cestě za vzděláváním. Vzdělávání dospělých se rozvinulo zejména v 60. letech 20. století, kdy přišel prudký rozvoj technologií, a zvyšování kvalifikace se stalo nezbytností. Vznikaly nové profese a vzdělávání se stalo nedílnou nezbytností dospělých lidí.

Andragogiku lze chápat ve dvou významech:

- vědní obor, který definuje přístup k dospělému, který se vzdělává, zsměřený na všechna hlediska vzdělávání a učení se dospělých.
- studijní obor, který připravuje budoucí odborníky v oblasti vzdělávání dospělých.

(Beneš, 2014, s. 11)

Vzděláváním se označuje záměrné působení na člověka, které má za úkol získávání vědomostí a utváření návyků, postojů a způsobů chování. Vzděláváním dospělých se charakterizuje proces zahrnující vzdělávací činnost, uskutečňovanou dospělými v rámci formálního i neformálního vzdělávání (Veteška, 2016, s. 88).

Další vzdělávání dospělých lze podle obecných vlastností rozdělit do tří kategorií: formální, neformální a informální.

Formální vzdělávání probíhá ve vzdělávacích institucích, jako jsou střední či vysoké školy. Cíle, obsahy, prostředky, formy a způsoby hodnocení formálního vzdělávání jsou určeny a vymezeny pomocí státem dané legislativy. Absolvování formálního vzdělávání je potvrzováno certifikátem, vysvědčením nebo diplomem (Prusáková, 2005, s. 79).

Neformální vzdělávání probíhá mimo oficiální vzdělávací instituce. Získání vědomostí a kompetencí v neformálním vzděláváním napomáhá ke zvyšování společenského a pracovního uplatnění. Neformální druh vzdělávání probíhá obvykle pod vedením lektora, v soukromých vzdělávacích institucích, může ho zajišťovat zaměstnavatel nebo různé neziskové organizace. Jako příklady neformálního vzdělávání můžeme uvést například o různé jazykové či počítačové kurzy, rekvalifikace nebo různá školení. Cílem neformálního vzdělávání nejsou formální kvalifikace (Prusáková, 2005, s. 80).

Informální vzdělávání neprobíhá v institucích a jedná se o nezáměrné, průběžné získávání vědomostí a vzdělávaný si ho ani nemusí uvědomovat. Tuto činnost lze označit jako proces

získávání znalostí a dovedností z každodenních činností. Informální vzdělávání není nijak organizované a není institucionálně řízené. Kladnou stránkou informálního vzdělávání je jeho propojení s reálnými problémy (Prusáková, 2005, s. 80).

Všechny tři kategorie vzdělávání by se měly navzájem ovlivňovat a prolínat tak, aby tvořily ucelený proces celoživotního učení. V naší společnosti je široce rozšířena představa tradičního sledu vzdělávání, které má probíhat v dětství a mládí, a pak nastupuje práce a rodinný život. Tento vzorec přináší bariéry ve vzdělávání u dospělých, které mají podobu nedostatečné motivace a nedůvěry ve smysl dalšího vzdělávání.

Učení je širší pojem než vzdělávání. Jedná se o jeden z nejdůležitějších procesů a základní podmínkou existence a vývoje jedince a celé společnosti. Smyslem učení je přizpůsobení se novým podmínkám, učení provází člověka celým životem a vyplývá z něho schopnost utvářet sebe sama. Podstata učení spočívá v osvojení si nabytých znalostí a dovedností. Učení nelze chápat jako soustavnu přípravu na život či na pozdější zaměstnání, ale prostupuje celý vývoj člověka. Dospělý člověk přistupuje k učení s cílem rozvoje vlastní osobnosti a vlastních hodnot. Učením se přizpůsobuje okolnímu prostředí a dále utváří své vlastní hodnoty. Výsledkem učení je trvalá změna na znalostech a chování člověka (Prusáková, 2005, s. 30).

Pojem permanentní vzdělávání představuje nutnost, která potkává současnou dospělou populaci. Celoživotní vzdělávání rozvíjí osobnost jedince a posiluje role člověka, a to zejména roli sociální. Panuje předpoklad toho, že dospělý jedinec se vzdělává aktivně a nepřetržitě. Důležitým cílem celoživotního vzdělávání je efektivní komunikace, zodpovědnost za svou osobu, rodinu a zdraví, ale především získání lepší pozice v zaměstnání. V tomto případě se jedná nejen o větší příjem, ale hlavně o získání nových poznatků oblasti rozvíjejících se technologií. Vzdělávání dospělých v sobě zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity, ať již máme na mysli řádné institucionální vzdělávání, či vzdělávání profesní nebo zájmové. Nelze opominout ani vzdělávání seniorů, kdy se jedná o nástroj, kterým lze rozšiřovat a obnovovat znalosti. Aktivita jedince ve vzdělávání vede ke zvýšení hodnot ve společnosti (Palán, 2013, s. 83).

1.3 Odlišnosti mezi vzděláváním v mládí a v dospělosti

Rozdíly ve vzdělávání v mládí a v dospělosti nalézáme nejvíce ve stylu učení a zejména pojetím charakteru motivace vzdělávaného. K základním faktorům v rozdílném pojetí

tohoto vzdělávání patří styl učení. Při vzdělávání mládeže je učitel určujícím činitelem, který udává, co se bude studovat, v jakém čase a jakou formou. Při vzdělávání dospělých převládá úsilí o nezávislost a řízení sebe sama, vyučující je zde jakýmsi podpurným prvkem (Mužík, 2011, s. 29 – 32).

Další důležitou složkou jsou zkušenosti vzdělávaného. Mladí lidé mají minimum zkušeností a postupy při výuce mají spíše didaktický charakter. U dospělých jsou naopak zkušenosti podpurným zdrojem při učení a vyučující i vzdělávaný se o ně může opřít. V pedagogice je ochota učit se na nižší úrovni a zaměřuje se na to, co se od studentů očekává. Dospělí preferují získávání znalostí v oblasti, kde je to pro ně potřebné a pro nabyté znalosti pak mohou nalézt praktické využití (Mužík, 2011, s. 29 – 32).

Ve vzdělávání dětí a mládeže je motivace vnější, která se pojímá jako stav, kdy se student učí nikoliv z vlastního zájmu, ale vlivem vnějších motivačních činitelů, jako jsou rodiče a učitelé. U dospělých je motivace spíše vnitřní, která znamená, že vzdělávaný nachází v této aktivitě vnitřní potešení. Tyto dva druhy motivace mohou jeden druhý podporovat a nemusí být spolu v rozporu (Rabušicová, 2008, s. 98).

Vztah vzdělavatele a vzdělávaného je dalším rozdílem v pojetí vzdělávání v dětském a v dospělém věku. U dospělých se nejedná o typický vztah mezi učitelem a žákem. Vzdělávaný již disponuje nějakými zkušenostmi, kterými může studium podpořit či lektora v některých případech i doplnit. Vztah mezi vzdělávajícím se dospělým a lektorem může být více o spolupráci (Mužík, 2011, s. 25).

1.4 Vzdělávání dospělých a jeho význam z pohledu žen

Výrazem gender označujeme rozdíly mezi mužem a ženou, které jsou vytvořeny kulturou. Tento pojem se začal užívat ve společenských vědách ve druhé polovině 20. století a znamená rod, včetně gramatického rodu. Společnost a kultura působí jinak na muže a na ženy, tato skutečnost za následek sociálně konstruované rozdíly v jejich chování, očekávání i postojích. Být mužem nebo ženou slouží jako základ, na kterém lidé teorii genderu stavějí. Jen malé množství ze společensky daných vlastností daného genderu vystihuje jednotlivce. Dispozice vztahující se ke genderu, lidé obecně přijímají za správné a vychází z nich jejich rozdílný přístup k mužům a ženám. Součástí genderových studií je podíl žen v různých formách vzdělávání a jejich uplatnění na trhu práce. Tyto studia

mají význam i pro andragogické zkoumání rovnosti vzdělávacích příležitostí pro ženy (Průcha, Veteška, 2014, s. 117).

Již od dětství lze pozorovat odlišné postoje k výchově chlapců a dívek. Vliv výchovy je důležitý při rozvíjení všech aspektů osobnosti. Celoživotní proces formování chování člověka společností přináší změny v postojích, názorech a také celkové osobnosti. I v zemích západního světa bylo pro ženám vzdělání odepřeno, a to až do začátku 20. století. V době minulé, ale i v současnosti ženy chápou vzdělání jako nástroj k osvobození se z navyklých vzorců chování a tradičních rolí. Vzdělání je považováno za pomyslnou cestu, která vede k místům, ženám doposud uzavřeným. Muži nerovné podmínky pro vzdělávání považují za nepodstatné (Vodáková, 2003, s. 109).

Zákon o rodině hovoří o rovnoprávném soužití muže a ženy, v kterém jsou práva i povinnosti vymezeny pro oba stejně, ale pracující ženy po splnění svých povinností v zaměstnání nastupují často druhou směnu v domácnosti. Zde se věnují péči o děti, rodiče a celkově o domácnost. Důležitou otázkou také zůstává otázka financí. Ženy rozvažují, zda čas potřebný k učení neubírá čas věnovaný dětem a jak potřebu vzdělávání efektivně skombinovat se svými povinnostmi. Pro další vzdělávání žen je proto velmi významná podpora partnera a rodiny (Vodáková, 2003, s. 110).

V dalším vzdělávání představuje důležitou funkci věk. Zaměstnavatelé v České republice dávají přednost mladším zaměstnancům. Jedinec ve věku okolo čtyřiceti let stojí před úkolem, zda se dál vzdělávat a zvýšit tak svůj kredit na trhu. V životě žen nastává okamžik, kdy se děti osamostatňují a ony se začínají zamýšlet nad novým naplněním svého života. Tímto novým smyslem může být vyšší pracovní nasazení nebo právě touha rozšířit si vzdělání, které po dobu intenzivní péče o rodinu bylo odsunuto na pozdější čas (Beneš, 2014, s. 188).

Charakteristickým rysem dalšího vzdělávání je možnost získat a rozšířit sociální vazby, možnost sdílet podobné zájmy a postoje k životu. Ženy se tak při vzdělávacích akcích podporují, vyměňují si zkušenosti a spolupracují při řešení různých problémů (Kopecký, 2004, s. 119-122).

2 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Téměř každého člověka, který se rozhodl pro určitý druh dalšího vzdělávání, potkal nějaký typ překážky, která se ho snažila odvést od myšlenky se vzdělávat. Dospělí lidé často tvrdí, že na učení nemají energii a říkají, že vzdělání je v jejich věku zbytečné. Někdy chybí peníze jindy čas, někdy se zdá, že se překážky hromadí jedna za druhou. Pokud si bariéry, které nám brání ve vzdělávání, roztřídíme, podrobně je prozkoumáme a seznámíme se s nimi, jejich síla se zmenší a možná, že se stanou lépe překonatelnými.

Rozhodnutí účastnit se dalšího vzdělávání mohou podporovat mnohé příležitosti a pozitivní okolnosti, ale zrovně se dospělí mohou setkat s bariérami, které na záměr vzdělávat se působí negativně. Bariéry jsou členěny jako osobnostní bariéry, situační bariéry a institucionální bariéry (Průcha, Veteška, 2014, s. 50).

V odborné literatuře, která se věnuje bariérám v celoživotním vzdělávání, je pohled na toto téma v podstatě shodný. Překážkám ve vzdělávání se věnuje Ladislav Rabušic, Milada Rabušicová a Klára Šedřová v publikaci *Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých* z roku 2008. Za zásadní lze považovat práci Kathryn Paricie Cross z roku 1981, *Adults as learners* (Dospělí jako žáci).

V případě, že se dospělý člověk rozhodne pro návrat do školy, musí se v první řadě vyrovnat s množstvím různých předsudků. Dospělí se mohou potýkat z obav z neznámého, s nervozitou a mohou si nedůvěřovat. Na druhou stranu mohou zažívat nadšení a odhodlání zvítězit ve vyšším věku. I když je nadšení ze studia velké, vždy vyvstane bariéra v podobě nutnosti věnovat se zaměstnání a péči o rodinu. Pro mnohé dospělé a to zejména pro ženy, jsou tyto překážky natolik velké, že jim ve vzdělávání úplně zabrání. Ženy si ze své rodiny vytvoří bariéru, kterou pak není možné zdolat. Mnoho žen touží po dalším vzdělávání, ale tyto faktory jako je například nedostatek času nebo financí potřebných ke studiu, jim v tom zabrání. Mezi další faktory bránící dalšímu vzdělávání se řadí také nízké sebevědomí nebo nedostatek informací o nabídce vzdělávání a to jak institucionálním, tak zájmovém. Mnoho žen má rovněž obavu ze skloubení rodinného života, pracovních povinností a samotného studia (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 95).

Čiháček doplňuje k tématu bariér v dalším vzdělávání skutečnost, že dospělí lidé se musí v současnosti naučit pojmut množství nových informací. Tyto nové informace musí efektivně zpracovat a začít je efektivně využívat při zvládnání nových pracovních či jiných

úkolů. Člověk je vlastně neustále nucen aktivně reagovat na měnící se realitu (Čiháček, 2006, s. 119).

Tak, jak jsou rozčleněny možnosti dalšího vzdělávání, lze členit i bariéry. Dle Rabušicové můžeme bariéry rozdělit podle dvou hledisek, a to na vnitřní osobnostní bariéry a vnější situační bariéry (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 105).

Vnitřní osobnostní bariéry představují situaci, kdy je přijímán tradiční model vzdělávání, člověk je vnitřně přesvědčen, že na další vzdělávání nestačí, osobní rozvoj není pro jedince důležitý. Poměrně častým je také jev, kdy negativní zkušenost z jakéhokoliv předchozího stupně vzdělávání, zcela ochromí další vzdělávací potřeby. Vnější situační bariéry představují nedostatek podnětů k dalšímu vzdělávání. Lidé necítí potřebu se vzdělávat, jelikož mají pracovní pozici, kde jsou spokojeni, nemusí se dále vzdělávat a nic je nenutí ke zvyšování kvalifikace z důvodu nového zaměstnání (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 106).

Bočková uvádí jako největší bariéru ve vzdělávání dospělých tradiční postoje a rozmanitost společnosti. K tradičním postojům Bočková píše, že dospělí lidé mají vzdělávání spojeno s klasickým vyučováním ve školách, kde toto vzdělávání je hodnoceno běžnou klasifikací (Bočková, 2000, s. 120).

Také rozmanitost vrstev lidské společnosti utváří vliv na pojetí celoživotního vzdělávání a zapojení se do něho. Dospělá generace trpí nedostatkem volného času. Velké množství pracovních či jiných povinností má negativní vliv na potřebu dalšího vzdělávání. Jako bariéra se také jeví skutečnost, že vzdělávací příležitosti probíhají zpravidla ve větších městech. V takovém případě vyvstává problém dojíždění, do kterého se musí investovat čas a peníze. Nezanedbatelným aspektem je také nedostatečná motivace. Pochopení, že celoživotní vzdělávání je nutností, je významným krokem na cestě rozvoje osobnosti (Bočková 2000, s. 14 – 15).

Hlavním překážkám na účasti vzdělávání dospělých se věnuje také řada výzkumů. Jako nejčastěji uváděná bariéra je nedostatek času, následuje péče o děti a rodinu, nedostatečná transparentnost systému vzdělávání dospělých a nedostatek informací o probíhajících vzdělávacích aktivitách. V neposlední řadě opět vyvstává otázka financí (Beneš 2008, s. 82 – 84).

Nedostatečná transparentnost představuje situaci, kdy soustava vzdělávacích institucí má proměnlivou strukturu, plnění činnosti je podřízeno hře nabídky a poptávky. Vzdělávání dospělých u nás nemá systémový charakter (Palán, 1997, s. 112).

V dospělosti se jeví největší překážkou formálního vzdělávání nedostatek motivace, která se zvyšuje s věkem (Rabušicová, Rabušic, 2008, str. 99-100).

2.1 Osobnostní bariéry

Bariéry ve vzdělávání dospělých lze rozdělit do několika skupin (Rabušicová, Rabušic, 2008).

Uvedený druh bariér se vztahuje k osobnostnímu nastavení vzdělávaného. Překážky, které si vzdělávaný klade, zní: na další vzdělávání nemám hlavu nebo předpoklady, jsem už moc starý a podobně. Mezi osobnostní bariéry patří v první řadě **nedostatek motivace**. Pokud je člověk správně motivován, tím lépe překonává bariéry, které mohou nastat. Všechny překážky se díky správné motivaci snáze překonávají a vhodně motivovaný student snadněji dosáhne cíle. Nedostatečná či slabá motivace může přinášet velký předpoklad neúspěšnosti a je tak velkou bariérou. Dospělí nachází motivaci k dalšímu vzdělávání v případech, že se učí nové dovednosti. Předpoklad povýšení v kariéře je silnou motivací ke studiu v profesní oblasti. Motivace, či podněcování ke studiu je výrazným prvkem, pomocí kterého se lépe překonávají překážky vzdělávání v dospělosti (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 99 – 106).

Nedostatek sebevědomí nebo také strach z návratu k učení, je další z podstatných osobnostních bariér. Tato bariéra může nastat v situaci, kdy je člověk přesvědčen, že by další vzdělávání nezvládl, nebo že nemá pro další vzdělávání dostatečné vzdělání. V podstatě se jedná o silné obavy ze selhání. Pokud riziko neúspěchu předstihne jakýkoliv pokus o další vzdělávání, je toto riziko nazýváno naučenou bezmocností. Lidé s naučenou bezmocností jsou pasivní a mají pocit, že jim vnější podmínky nepřejí (Čáp, 2001, s. 330).

Sebevědomí je vlastnost, kterou každý disponuje rozdílnou měrou. Menší množství lidí má sebevědomí dostatečně vyvinuto. Větší skupina lidí touží po větším sebevědomí, protože jejich sebejistota je na nízké úrovni. Zdravé sebevědomí, tedy ani ne vysoké a ani příliš nízké, je důležitým prvkem k úspěšnému životu. Nedostatek sebevědomí je bariérou při dosažení jakéhokoliv cíle, tedy i vzdělávání. Otázka sebevědomí bývá často řešena (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 99).

Člověk, který se chce rozvíjet, by měl dokázat zhodnotit své přednosti a nedostatky. Uvědomění si svých silných a slabých stránek a jejich přijetí je cestou k přijetí sebe sama. Sebevědomí je důležitým činitelem, který člověku pomáhá uvědomit si své možnosti, schopnosti a potenciály. Je ukazatelem toho, jak člověk hodnotí sám sebe a jak dalece má důvěru ve své konání. Sebevědomí ukazuje způsobilost obstat v různých životních situacích. S těmito všemi aspekty souvisí to, jak má člověk sám sebe rád a jak si sábe váží a cení. Stupeň sebevědomí má vliv na všechny sféry lidského života (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 103).

Úroveň sebevědomí ovlivňuje různé aspekty. Jedná se především o to, jakým způsobem jedinec nahlíží na svět, zda je jeho pohled plný negace, či hledá spíše to pozitivní. Dalším faktorem ovlivňující sebevědomí je to do jaké míry je asertivní, jaké si stanovuje cíle, ale také například to, jakým se věnuje pohybovým aktivitám a jak je úspěšný ve svém zaměstnání a osobním životě (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 103).

Nedůvěra v účelnost, znamená, že vzdělávání v dospělosti přináší nějaký efekt, například postup v zaměstnání, patří k častým osobnostním bariérám. Pokud je ale člověk přesvědčen, že cíl dosáhnout další vzdělávání je správný, a že ho dosáhne, bude i efektivní ve svém snažení. Jestliže však lidé uvěří, že další vzdělání postrádá jakýkoliv účel, bude nedůvěra v účelnost bariérou, která mu dokáže zabránit ve splnění svých cílů (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 103).

2.2 Institucionální bariéry

Mezi institucionální bariéry vzdělávání dospělých patří skutečnosti, které nepříznivě ovlivňují možnost a nabídku vzdělávání a jeho průběh. Jedná se o nedostatečnou nabídku příležitostí ke vzdělávání, jako jsou nevyhovující témata vzdělávání nebo vysoká cena vzdělávacích kurzů. Dále zde patří také špatná dopravní dostupnost, nevhodná doba, kdy výuka probíhá a v neposlední řadě se jedná i o aspekt, kdy je účast na vzdělávací aktivitě podmíněna předchozím stupněm formálního vzdělávání. Dle Palána lze institucionální bariéry rozdělit do čtyř základních skupin.

Nedostatek informací o nabízených vzdělávacích akcích je nepříjemnou bariérou, která ztěžuje průběh dalšího vzdělávání. Člověk přemýšlející nad dalším vzděláváním stojí před překážkou, kde získat efektivní nabídku studijních programů nebo vzdělávacích kurzů.

Nedostatek vzdělávacích možností, zde patří například nízká kvalita nabízených kurzů

a nedostatek vhodných vzdělávacích aktivit, které by byly pro vzděláváného zajímavé a vhodné (Palán, 1997, s. 75)

Nevyhovující rozvrh vzdělávání může dospělé odklonit od úmyslu se vzdělávat. V současné době je zvýšená možnost vzdělávat se v kurzech v době vyhovující návštěvníkům. Instituce nabízí množství krátkodobých a večerních kurzů. Kurzy mohou probíhat nejen osobní přítomností na výuce, ale také prostřednictvím on-line prostředí, pomocí počítačů. **Nedostatečná transparentnost** vzdělávání může být další z řady institucionálních bariér. Soustava vzdělávacích institucí má variabilní strukturu, fungování je podřízeno hře nabídky a poptávky. Vzdělávání dospělých u nás nemá systémový charakter (Palán, 1997, s. 81).

2.3 Situační bariéry

Mezi situační bariéry lze zařadit překážky, které vyplývají z okamžité situace vzděláváného. Mezi situační bariéry patří nedostatek času, dostupnost do vzdělávací instituce a nedostatek financí.

V současné době si většina lidí stěžuje na **nedostatek času**. Otázkou je, nakolik je člověk doopravdy vytížený nebo jak dalece je efektivně zorganizovaný jeho čas. Ve většině případů je možné uspořádat si svůj časový harmonogram a objevit v něm čas, který lze využít pro nějaký druh vzdělávací aktivity. Zde je nutné vybrat činnosti, které lze omezit či zcela vypustit nebo přesunout na jinou osobu. Po takovémto přeorganizování svého času, je možné zjištění, že bariéru nedostatku času lze odstranit. **Nedostatek finančních prostředků ke studiu** může často bránit v dalším vzdělávání. Studium nemusí vždy výrazným způsobem zasáhnout do finančního rozpočtu člověka. Nabízí se dostatek vzdělávacích aktivit, které jsou bezplatné. Mezi instituce, které nabízí studium zadarmo, patří státní univerzity a různé zájmové a neziskové organizace. Náklady na vzdělání, se vrátí v podobě lepšího pracovního místa nebo zvýšení platu. Nabyté znalosti a dovednosti jsou hodnotou, kterou člověku nikdo nevezme. Při řešení otázky ohledně bariéry nedostatku financí, je na zvážení, zda si po určenou dobu studia něco méně důležitého odeprít a dát raději přednost vzdělávání (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 50 – 58).

Investice do vzdělávání se může jevit jako efektivní pouze u mladších lidí a někdy převládá názor, že vydané peníze za vzdělání v dospělosti jsou zbytečným výdajem.

Je nutné si uvědomit, že za investicí do vzdělávání, je v každém věku, odpovědný a vědomý přístup ke svému životu. **Zdravotní stav** se může stát mnohdy nepřekonatelnou bariérou dalšího vzdělávání. Ženy matky, které přemýšlí nad svým dalším vzděláváním, vždy berou v potaz zdraví svých blízkých. Zdravotní omezení mohou studium značně ztížit nebo jej úplně znemožní (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 105).

2.4 Další rozdělení bariér vzdělávání dospělých

Bariéry dalšího vzdělávání lze dle Bartáka (2008) dále rozdělit následujícím způsobem.

Bariérou kultury můžeme ve vzdělávání rozumět stavu, kdy se jedinec přizpůsobí všeobecně uznávanému modelu chování. Svůj postoj pak formuje podle toho, co komunitní prostředí vyžaduje a ztotožňuje se s většinovým názorem společnosti. Bariéry kultury se ukrývají za tvrzeními, které tvoří dojem všeobecně uznávaných pravd, jako například tvrzení, že ve vyšším věku už nikdo nestuduje nebo že člověk s vysokoškolským vzděláním nenalezne na venkově uplatnění. Tato tvrzení mohou být omezením, které brzdí snažení a přístup ke vzdělání těch, kteří by jinak k dalšímu vzdělání přistupovali pozitivně. Pracovní kolektiv může svým negativním postojem ke vzdělávání tvořit **bariéru pracovního prostředí**. Jedná se o pracovní prostředí, kde vládne strach ze všeho nového, vědomé přehlížení jakýchkoliv příležitostí a kvalit, intelektuální omezenost a nedůvěra. **Emoční bariéry** představují strach ze selhání. Obavy z toho, že neuspějí, že nedostojím svému vzoru, mohou mít svůj původ v dětství. Emoční bariéry mohou zcela ochromit svobodný přístup ke konání a k myšlení. **Intelektuální a výrazové bariéry** tvoří nedostatečný intelektuální potenciál vzdělávaných. Dospělý člověk podléhá jistým přesvědčením, které získal během života a může mít odlišný názor na informace, kterých studiem dostává. S tím souvisí ustálený vzorec myšlení, který brání otevřenému postoji k jiným řešením (Barták, 2008, s. 18-20).

Je nutné dospělé lidi podporovat v pozitivním přístupu k procesu učení a vzdělávání. Je důležité, aby dospělý člověk vnitřně přijal myšlenku dalšího vzdělávání jako nedílnou součást svého života (Mužík 2004, s. 27 – 32).

3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V OBLASTI VENKOVA

Odstraňování bariér v dalším vzdělávání je v současné době primárním úkolem na poli evropské politiky i politiky vzdělávání v České republice. Bakalářská práce se v mnoha ohledech opírá o výzkum Jana Kalendy a Ilony Kočvarové, Proměny bariér ke vzdělávání dospělých v České republice, 2005 – 2015. Uvedená studie se zabývala bariérami ve vzdělávání všech dospělých v České republice. Tato práce se snaží svým způsobem částečně zmapovat bariéry ve vzdělávání žen žijících v okrajové a velmi odlehle části České republiky. Ženy jako respondentky tohoto výzkumu byly vybrány z důvodu historicky obtížnější pozice, která vyplývá z péče o rodinu a odlehlosti prostředí. Z historických skutečností vyplývá, že další vzdělávání žen v této oblasti bylo výrazně omezeno jak kulturním prostředím, tak celkovým postojem lidí, kteří byli přesvědčeni, že místo ženy je doma u dětí. Vědomostní a intelektuální potenciál žen, které žily daleko od civilizace, zůstával nevyužitý a zaměřil se na vedení domácnosti. Všechny znalosti, které během života nasbíraly, sloužily jako jejich koníček nebo jako pomoc při učení se s dětmi.

Nizká úroveň sebevědomí a limitovaný obecný rozhled, byl pro valnou část žen charakteristický ještě koncem 19. století. Tento stav silně odrážel společenskou pozici žen. Ženy se příliš nezapojovaly do společenského rozvoje. Život ženy v podstatě splýval s úzkým okruhem rodinných problémů (Burešová, 2001, s. 28).

Mezi vzdělané lidi se dříve na venkově považoval farář a učitel. Tyto pozice patřily mezi mužská povolání. Vedoucí pošty, matrikář či knihovník, to všechno byla povolání vyhrazená většinově mužům. Ženy se nezalekly nelehkého úkolu a ve většině těchto profesí

v současné době zastávají významné pozice. Příliv vysokoškolsky vzdělaných odborníků na venkov přišel až se vznikem zemědělské velkovýroby. Stupeň vzdělání se však stále opožďuje za úrovní ve městě, protože vzdělávací instituce a vhodné pracovní příležitosti pro lidi s vyšším vzděláním, jsou ve větší míře soustředěny ve městech. Lidé odcházejí za prací do měst a tím pádem se vzdělanostní prověň na venkově snižuje. V současné době, ale přichází nová tendence každodenního dojíždění za prací a také rozvoj moderních informačních technologií. Dalším důležitým ukazatelem je věková struktura obyvatel. Mladší obyvatelé disponují zpravidla vyšším vzděláním, a pokud venkov dokáže nabídnout

vhodná pracovní místa vyžadující vyšší vzdělání, hladina vzdělanosti se může zvyšovat i na venkově (Bínek, 2007, s. 78).

3.1 Moravské Kopanice

Moravské Kopanice jsou oblastí nacházející se v okrajové oblasti České republiky, rozkládají se na moravsko-slovenském pomezí v okrese Uherské Hradiště a jsou součástí Zlínského kraje. Pro výzkum o bariérách v dalším vzdělávání žen byly Moravské Kopanice vybrány zejména z hlediska své odlehlosti, která takřkajíc konzervovala prostor, tradice a chování obyvatel. Do oblasti Moravských Kopanic se řadí čtyři obce – Starý Hrozenkov, Vápenice, Vyškovec a Žitková.

Moravské Kopanice jsou zasazeny do kopcovitého, původně zcela zalesněného terénu. Poloha Moravských Kopanic se nalézá mezi 500 a až 900 metry nad mořem, má horský charakter. Veškeré území Kopanic proto od roku 1980 spadá do Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty (Vlach, 1960, s 62).

Pracovních příležitostí zde bylo málo a vyvstávala nutnost za prací odcházet či dojíždět do nedalekých měst. V celém regionu byla špatná dopravní dostupnost, která znesnadňovala celý systém vzdělávání, nemluvě o vzdělávání v dospělosti. Na přelomu 19. a 20. století zaznamenaly Kopanice významný populační růst a s tím souvisel také větší počet pracovních sil. V 50 letech minulého století proběhly na Kopanicích markantní změny, které měly za následek výraznou změnu životního stylu jejich obyvatel. Koncem 40. let zde došlo k zavedení elektřiny a v 50. letech se zlepšila dopravní dostupnost, když začaly jezdit autobusové spoje do všech obcí (Kukula, J.; Zemek, M.: Historický místopis okresu Bojkovice 1848 – 1960., c.d. s. 84).

V rámci změn probíhajících v druhé polovině 20 století se většina obyvatel odstěhovala do měst. V současné době mají Moravské Kopanice asi 1500 obyvatel při celkové rozloze 50 čtverečních kilometrů. Nejvíce lidí žije v lépe dostupném a základními službami vybaveném Starém Hrozenkově (Teřhal, 2011, s. 35).

Zajímavostí současného života na Moravských Kopanicích je skutečnost, že v posledních několika letech zasáhl tuto oblast populační fenomén, známý jako „novodobé pasekářství“ či „dobrovolně skromný život“. Vzhledem k odlehlosti některých sídel a atraktivnosti zdejšího přírodního prostředí, si chalupy začali kupovat lidé z celé republiky, kteří se svým životním stylem snaží navázat na tradiční způsoby života a hospodaření na Kopanicích. Jde

o různorodou společnost, která se více či méně inspiruje v místních tradicích v kombinaci s mnoha jinými vlivy a vytváří tak v mnoha ohledech zcela osobitou tvář Moravských Kopic. S tímto pojmem pracuje česká socioložka Hana Librová (Librová, 1994, s. 25).

3.2 Školství na Moravských Kopicích

V minulosti, podobně jako v současnosti, byla existence školy podmíněna dostatečným počtem obyvatel a nutností školu financovat. Doložená informace o působení učitele na Hrozenkově pochází z roku 1771. Školství na venkově bylo ovlivňováno katolickou církví a školní poměry určovali tehdejší státní úředníci. Poměrně velká část populace si osvojila schopnost čtení, psaní a základy počítání. Chudoba v tomto kraji, však neumožňovala dětem další vzdělání. Školní budovy byly postupně vystavěny ve všech obcích Moravských Kopic a rozšiřoval se i počet vyučovaných předmětů o dějepis, zeměpis, přírodopis, telocvik a ruční práce. Vývoj školství korespondoval se zbytkem republiky. V době první republiky několik málo nadaných dětí studovalo tak zvanou měšťanskou školu v nedalekém městečku Bojkovice, kde musely bydlet na privatě, jelikož nebyla možnost dojíždění. Měšťanská škola byla otevřena až po druhé světové válce a tato skutečnost otvírala žákům dveře k dalšímu studiu. V 50. letech 20. století byla postavena nová budova školy, která je dominantou Starého Hrozenkova a svému účelu slouží dodnes (Teřhal, 2011, s. 137).

Širokou nabídku středních škol, od gymnázia po učiliště, nabízí nedaleké město Uherský Brod, kde v současnosti jezdí nejvyšší počet mladých za vzděláním. Dále studenti dojíždějí do 50 km vzdáleného Uherského Hradiště nebo využívají možnosti ubytování na internátu a studují na školách ve Zlíně. Malé procento dětí jezdí na školu do vzdálenějších měst. Vysoké školy si mladí lidé z Moravských Kopic nejvíce volí v Brně, následuje Olomouc a nejméně vysokoškolských studentů dojíždí do Ostravy.

3.3 Obce Moravských Kopic

Největší z obcí je **Starý Hrozenkov**, který má asi 900 obyvatel a je považován za jakési centrum Moravských Kopic. Obec leží asi 2 km od státní hranice se Slovenskou republikou a od nejbližšího města Uherského Brodu je vzdálena 22 km. Tak zvaní novodobí pasekáři nebo jak se na Kopicích říká přistěhovalci, se nejvíce stěhují do odlehlých míst vesnic přilehlých ke Starému Hrozenkovu.

V současné době se počet obyvatel nijak výrazně nemění. Obec nabízí všechny služby, které jsou potřebné. Ve Starém Hrozenkově je základní a mateřská škola, kterou navštěvují i děti z přilehlých vesnic. Obyvatelům je k dispozici také pošta, knihovna, benzinová pumpa a několik obchodů. Část obyvatel má práci v místě jako obecní zaměstnanci, či ve službách, další obyvatelé se věnují soukromému podnikání a zbytek dojíždí za prací do nedalekých měst (Teřhal, 2011 s. 65).

V obci **Vápenice** žije asi 200 obyvatel. Jedná se opět o tradiční Kopaničářskou obec s domy rozestými daleko do sebe. V obci se nejvíce lidí věnuje soukromému podnikání v ekologickém zemědělství a své místo si našlo i tradiční zpracování ovoce pomocí sušení. V obci je také malý podnik na výrobu hudebních strun (<https://www.vapenice.cz>).

Nejosobitější kopaničářská obec **Vyškovec** se nalézá asi 5 km východně od Starého Hrozenkova na prudkých svazích Bílých Karpat. V současné době žije na Vyškovci asi 150 obyvatel. Obyvatelé obce Vyškovec se živí pomocí ekologického zemědělství, prací v lese nebo mají své vlastní podnikání (<https://www.vyskovec.cz>).

Žitková je poslední z kopaničářských obcí, která se rozkládá v nadmořské výšce asi 600 metrů nad mořem a žije zde přibližně 200 obyvatel. Počet obyvatel zůstává poslední desetiletí na přibližně stejném počtu. Východní hranice katastru tvoří hranice se Slovenskou republikou. První škola na Žitkové byla postavena již v roce 1854. V 19. a na počátku 20. století byly na Žitkové dokonce tři školy, protože obec měla okolo 1500 obyvatel. Po druhé světové válce počet obyvatel začal klesat a vlivem politiky druhé poloviny 20. století se Žitková téměř vylidnila. Do rodných stavení se vracejí potomci původních obyvatel a Žitková znovu ožívá. Do školy ve Starém Hrozenkově dojíždí asi 20 dětí, což je, i když se to nezdá, vysoký počet. Obyvatelé se živí prací v ekologickém zemědělství, soukromým podnikáním nebo dojíždí za prací do nedalekých měst (<https://www.zitkova.cz>).

O kraji Moravských Kopanic nebylo publikováno mnoho odborných monografií. V současnosti se tato oblast se pro svůj neobvyklý charakter, stává předmětem zájmu odborné i laické veřejnosti. Kromě toho se různým aspektům života v této oblasti věnuje řada odborných a populárně naučných článků. V současné době se ženy v tomto regionu dozdělávají zejména pomocí informačních technologií a to především v oblasti osobních zájmů a koníčků.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce bude navazovat na údaje zpracované v teoretické části. Tato část práce je věnována vymezení metodologie výzkumné činnosti a vlastnímu průběhu výzkumu. Budou definovány hlavní cíle empirické části bakalářské práce, bude objasněno vytyčení výzkumného vzorku, metoda sběru dat a metoda analýzy dat. Na závěr bude zhodnocen výzkum a popsány jeho závěry.

4.1 Výzkumný problém

Problematika dalšího vzdělávání v dospělosti, tak zvaného celoživotního vzdělávání, je v dnešní době velmi aktuálním tématem. Role mužů a žen se v současnosti stále více vyrovnává a většina žen se při péči o domácnost věnuje svému povolání. Lidé chtějí ideálně dělat to, co je baví a k čemu mají nadání či vlohy. V mnoha případech je nutné další vzdělávání hlavně z profesních důvodů. Život na venkově, v okrajové části České republiky, se může jevit jako hlavní bariéra postupu v kariéře a celoživotního vzdělávání. Dnešní doba ale nabízí širokou nabídku vzdělávacích aktivit, které pomáhají profesně růst. Další vzdělávání je také nutné v případě, kdy je třeba povolání zcela změnit a to především v situaci, kdy péče o rodinu začne být prioritou a není možné trávit mnoho času dojížděním.

Předmětem našeho výzkumu je zkusit rozklíčovat a kategorizovat bariéry stavějící se do cesty dalšímu vzdělávání žen žijícím v oblasti Moravských Kopanice. Budeme mapovat a popisovat, jak vnímají ženy bariéry celoživotního učení, jaký je trend bariér, a které bariéry jsou nejčastěji opakované. V práci je vycházeno z výzkumu z roku 2015 (Kalenda, Kočvarová, 2017). Uvedený výzkum inspiroval tuto práci a v prvních rozhovorech jsme vycházeli z kategorií bariér nastavených v udaném výzkumu. V dalších rozhovorech respondentky hovořily bez směřování k určitým bariérám a nejpodstatnější bariéry, té které respondentky vyplývaly přímo z rozhovoru.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo prozkoumat, jaké druhy bariér ženy žijící na venkově, v odlehle oblasti České republiky pocítují a jakým způsobem ženy k těmto bariérám přistupují a také poznat faktory, které nejvíce ovlivňují překážky ve vzdělávání.

Jsou bariéry v dalším vzdělávání pro ženy něčím, co jim trvale v osobním rozvoji dokáže zabránit nebo naopak jsou nečekanou příležitostí k osobnímu rozvoji? V práci se snažíme zaznamenat osobní zkušenosti s překážkami, které ženy k problematice dalšího vzdělávání pocítují.

Díličními cíly je:

- 1) zjistit, zda ženy vůbec nějaké bariéry v dalším vzdělávání pocítují
- 2) zjistit, co konkrétně si ženy představují pod pojmem bariéry dalšího vzdělávání
- 3) zjistit, jak aktivně ženy přistupují k překonávání bariér
- 4) zjistit, zda je pro ženy žijící na venkově důležité další vzdělávání
- 5) zjistit, nakolik bariéry v dalším vzdělávání na Moravských Kopicích korespondují s bariérami z celorepublikového hlediska.

Údaje výzkumu budou získávány pomocí polostrukturovaných rozhovorů, díky kterým budou získány potřebná data pro výzkum.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka je:

Kterou bariéru ve vzdělávání považují ženy na Moravských Kopicích za zásadní?

Díličí výzkumné otázky:

Přistupují ženy na Moravských Kopicích k odstraňování bariér v dalším vzdělávání aktivně?

Jaká bariéra ve vzdělávání je nepřekonatelná?

4.4 Typ výzkumu

S ohledem na to, že cílem je co nejpodrobnější seznámení se zkoumaným jevem a zjištění co nejvíce informací o bariérách v dalším vzdělávání žen na Moravských Kopicích, byl zvolen kvalitativní typ výzkumu s metodou sběru dat formou polostrukturovaného rozhovoru. Tato metoda byla vybrána především z důvodu poskytnutí co nejširšího prostoru pro vyjádření informantek a možnosti získat co nejvíce dat, které poslouží k zodpovězení

výzkumné otázky. V práci jsme se řídili metodologií kvalitativního výzkumu dle Šváříčka a Šed'ové (Šváříček a Šed'ová, 2014) a dle Hendla (Hendl, 2017).

Hlavní výhodou kvalitativního výzkumu je možnost získání nových informací a hlubší prozkoumání daného problému (Šváříček, Šed'ová, 2014, s. 65).

Pokusíme-li se definovat kvalitativní výzkum podle použité metody sběru dat, můžeme tvrdit, že nástrojem kvalitativního výzkumu je rozhovor. Toto pojetí může působit trochu zjednodušeně, přestože právě polostrukturovaný rozhovor může přinést o studovaném jevu podrobné a komplexní informace. Definice podle metody usuzování vychází z toho, že kvalitativním metodologií můžeme nazvat deduktivní. Tato metoda spočívá v tom, že deduktivní závěr obsahuje informace menší nebo shodné s informacemi v předpokladech (Šváříček, Šed'ová, 2014, s. 13).

Při kvalitativním výzkumu lze použít základní typy designu, které slouží jako návod k vedení a vyhodnocování výzkumu. K hlavnímu designu patří zakotvená teorie, případová studie, etnografie a biografie. Výzkumník může postupovat také podle vlatního postupu, které podle jeho mínění mohou lépe odpovídat zkoumanému problému. Pragmatický přístup je druh designu, kdy výzkumník použije vhodnou kombinaci metod a postupů z kterého koliv výzkumného designu (Šváříček, Šed'ová, 2014, s. 83).

Za pozitivní stránku kvalitativního výzkumu považujeme skutečnost, že se informantů lze podrobně dotazovat a získat tak, co nejpodrobnější informace k výzkumu. Negativem se může stát neochota hovořit o tématu, ale informantky byly vstřícné a neměly problém hovořit na dané téma otevřeně. Pro první dva rozhovory byl použit okruh otázek inspirovaný dotazy ze studie Proměny bariér ke vzdělávání dospělých v České republice 2005 – 2015 (Kalenda, Kočvarová, 2017).

4.5 Výzkumný soubor a představení informantů

Pro výzkum o bariérách v dalším vzdělávání žen na Moravských Kopanicích bylo vybráno 10 žen, ze všech obcí dané oblasti tak, aby byly co nejrovnoměrěji zastoupeny různé stupně vzdělání a věkové kategorie. Pro výzkum je také podstatný počet dětí dotazovaných. Respondentky byly vybrány záměrným výběrem.

Cíleným vyhledáváním účastníků výzkumu podle jejich určitých vlastností, označujeme záměrný výběr výzkumného vzorku. Po stanovení kriteria výzkumného vzorku záměrně

vyhledáváme účastníky, kteří toto hledisko splňují a jsou ochotní se do průzkumu zapojit (Miovský, 2006, s. 135).

Základní údaje o vzorku respondentu jsou následující:

JMÉNO	VĚK	VZDĚLÁNÍ	POČET DĚTÍ	OBEC
ANETA	35	VYUČENÁ	2	SH
EMA	42	VŠ	3	VÁPENICE
IVETA	34	SŠ	2	SH
JINDRA	42	SŠ	4	VYŠKOVEC
KARLA	38	SŠ	3	SH
LUDMILA	45	SŠ, VŠ	1	ŽÍTKOVÁ
MIRKA	60	VŠ	1	ŽÍTKOVÁ
RADKA	48	VŠ	0	SH
SÁRA	49	VŠ	2	VÁPENICE
ZITA	47	VYUČENÁ	2	SH

Tabulka 1 – Charakter výzkumného vzorku

Z důvodu zachování anonymity byly všem informantkám změněna jména a respondentky byly v úvodu rozhovoru požádány o podepsání informovaného souhlasu s pořízením nahrávky rozhovoru, jeho přepisem a následným výkladem zjištěných informací. Všechny informantky s pořízením záznamu a jeho dalším zpracováním souhlasily.

Tři z dotazovaných žen jsou ve věkové kategorii 20 – 30 let, šest žen je v kategorii 30 – 40 let a jedna respondentka je ve věku mezi 50 a 60 lety. Ze Starého Hrozenkova, který je největší obcí, je pět dotazovaných, ze Žitkové a z Vápenic je po dvou respondentkách a jedna informantka je z nejmenší obce Vyškovec. Respondentky Karla, Ludmila, Mirka a Radka jsou místní a žijí na Moravských Kopicích od narození. Paní Ema se přistěhovala z Holandska a paní Jindra, Sára, Zita a Iveta pochází z jiných částí České republiky. Paní Aneta pochází ze sousední vesnice. Dotazované, které se přistěhovaly, žijí na Kopicích 15 a více let. Počet dětí se pohybuje od čtyř, u jedné z žen, dvě ženy mají děti tři, čtyři dotazované mají po dvou dětech a dvě po jednom dítěti

a jedna respondentka nemá děti žádné. Dvě účastnice výzkumu jsou vyučené, paní Zita je vyučená jako prodavačka a paní Aneta jako dámská krejčová. Tři respondentky dokončily středoškolské vzdělání s maturitou. Jedná se o paní Ivetu, Jindru a Karlu. Paní Iveta vystudovala zdravotní školu, paní Jindra ekonomickou školu a paní Karla pedagogickou školu. Čtyři z dotazovaných mají vysokoškolské vzdělání, paní Ema pracuje jako učitelka, paní Mirka je ekonomka a paní Radka a Sára jsou psycholožky. Paní Ludmila právě dokončuje bakalářské studium na vysoké škole.

4.6 Metoda získávání dat

Jako zdroj k získání dat pro daný výzkum byl zvolený polostrukturovaný rozhovor. Jeden z prepisů individuálních rozhovorů je vložen jako příloha bakalářské práce. Ostatní přepsané rozhovory i nahrávky jsou k dispozici k nahlédnutí u autorky bakalářské práce. Polostrukturovaný rozhovor je kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem a respondent má dostatek prostoru pro dostatek vysvětlení svých odpovědí. Tato metoda rozhovoru je velmi rozšířená a je nutné dodržovat určitou strukturu. Ve výzkumu se vycházelo z otázek, které souvisely se základními kategoriemi bariér a další otázky během rozhovoru vyplývaly z konkrétního vývoje situace. Na začátku každého rozhovoru byl vysvětlen účel dotazování. Rozhovory měly stanovené téma a tuto podstatu doplňovaly otázky, které pomáhaly téma rozvíjet. Na závěr rozhovoru, je vždy položena otázka na osobní bariéru, o které nabylo hovořeno nebo, kterou může pociťovat pouze daná respondentka.

Podle Hendla poskytuje opravdu otevřená otázka dotazovanému prostor pro vedení tématu vlastním směrem a při použití slov jemu vlastních. Výzkumník také může postupovat zcela nestrukturovaně, takový rozhovor má podobu rozmluvy a umožňuje vzájemnou komunikaci. Informant vypráví bez přerušování a rozhovor bývá zpravidla delší (Hendl, 2012, s. 83). K otevřeným otázkám Hendl píše, že tento typ otázek dává dotazovanému prostor k širšímu pojetí odpovědi. Dotazovaný by měl být v pokládání otázek srozumitelný a nepokládat více otázek najednou (Hendl, 2007, s. 170).

Při prvních dvou rozhovorech byly pokládány otázky tak, jak je uvedeno v příloze a rozhovor byl více strukturovaný. Zbylé rozhovory byly danými dotazy inspirovány, více prostoru se věnovalo respondentkám a doplňující otázky byly kladeny podle toho, jak se rozhovor vyvíjel. Rozhovor nezačínal přímo dotazem na bariéry, ale dotazem

na vzdělávání jako takové. Tazatelka kladla otázky tak, aby se respondentky držely tématu. Některé otázky byly přeformulovány a jiné úplně vynechány. V rozhovoru jsme se zpětnými dotazy ujišťovali, zda jsme správně pochopili danou odpověď. Informantky se v rozhovorech otevřely a volně hovořily o svých bariérách v dalším vzdělávání. Po rozhovorech informantky uvedly, že je rozhovory přinutily o svých bariérách ve vzdělávání přemýšlet hlouběji a pro některé ženy byl výzkumný rozhovor určitým podnětem k osobnímu posunu.

5 REALIZACE VÝZKUMU

Realizace výzkumu probíhala po dobu šesti měsíců, od října 2018 do března 2019. Respondentky byly dopředu vybrány podle záměrného výběru tak, aby byly pokud možno, rovnoměrně splněny kriteria výběru. Jedna z žen, rozhovor odmítla s tím, že se po celý život jakémukoliv vzdělávání vyhýbá a nechce být součástí žádného výzkumu. Se svým výučním listem i s prací, ve které je celý život, je spokojená a nechce v žádném případě nic řešit ani měnit. Tento názor, byť výrazně menšinový, má také mezi dospělými lidmi své místo. Všechny další oslovené respondentky souhlasily jak s rozhovorem, tak s nahráváním na diktafon. První dva rozhovory byly vedeny jako předvýzkum, byly více struktované a otázky byly předem dané. V dalších rozhovorech byla respondentkám dána větší volnost a nebyly směřovány pouze směrem předem daných otázek na bariéry. V těchto rozhovorech proto bylo hovořeno o bariérách, které se v prvních rozhovorech neprojevíly. Rozhovory proběhly ve většině případů u informantek doma, s jednou účastnicí výzkumu se vedl rozhovor u ní v práci, po pracovní době. Všechny respondentky byly seznámeny s průběhem a účelem rozhovoru a poskytly informovaný souhlas. Vzor informovaného souhlasu je přiložen v příloze bakalářské práce a podepsané souhlasy s rozhovory jsou k nahlédnutí u autorky bakalářské práce. Délka rozhovorů je individuální, rozmezí délky interview je od 40 do 80 minut.

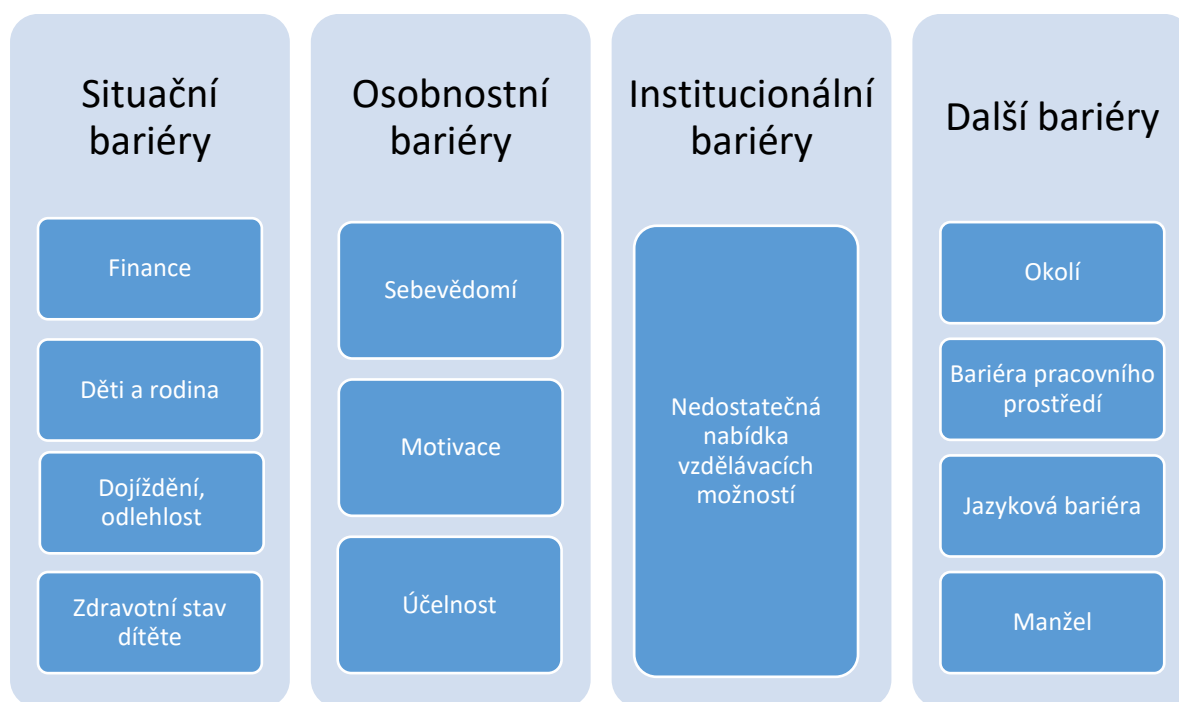
Zpracování získaných dat, transkripce jednotlivých rozhovorů a jejich následná analýza probíhala co nejbližší době po zaznamenání rozhovoru. Rozhovory byly zaznamenány na diktafon, z diktafonu uloženy na počítač a pak pomocí programu, který umožňuje zpomalení audio záznamu přepsány jako textový dokument, a to pomocí doslovné transkripce. Při přepisu byly zaznamenány i neverbální znaky jako úsměv, pláč nebo pomlky. Na těchto místech si tazatelka psala při rozhovoru poznámky. Text přepisu byl několikrát kontrolován a záznam byl opakovaně poslouchán.

5.1 Metoda analýzy dat

Analýza dat, které byly získány při rozhovorech, probíhala formou otevřeného kódování. Po přepisu rozhovoru a jeho podrobném prostudování, se začaly objevovat první znaky jednotlivých témat. V tomto okamžiku zpracování dat bylo přistoupeno k procesu charakterizace kategorií, které začali z rozhovorů vyvstávat.

Při otevřeném kódování bylo vycházeno z postupů Švaříčka a a Šed'ové. Je nutné pomalu pročítat přepisy a zde hledat určitá témata. Tato témata by měla mít vztah k položeným otázkám, ale mohou se vyskytnout i nové linky. Otevřené kódování lze uplatňovat různým způsobem, lze kódovat ve slovech, ale i v delších textových blocích. Důležité je stále si připomínat cíl kódování a tím je tématické rozklíčování textu. Významovým jednotkám byly přiřazeny kódy a následně se pracuje pouze s těmito kódy. Při volbě kódu se zvažujeme, o čem daný úsek textu hovoří a co tvoří jeho jádro (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 211-212). Jednotlivé kódy jsou sepsány a přiřazeny pod zastřešující, obecné kategorie. Přehled kódů a kategorií je shrnut v následujícím schématu.

Přehled kódů a kategorií

Obrázek č. 1 Schéma kódů

Po otevřeném kódování rozhovorů vznikly dvě kategorie „Zdravotní stav dítěte“ a „Manžel“, které se týkají vždy pouze jedné z respondentek a u dalších již nevyskytují. V daných rozhovorech, ale zaujímají natolik výrazné postavení, že jsou uvedeny jako doplňkové bariéry. Kategorie „Zdravotní stav dítěte“ má svoje místo v zodpovězení dílčí výzkumné otázky a kategorie „Manžel“ se táhla celým rozhovorem jako červená nit a ve výsledku se pro respondentku jevila jako hlavní bariéra. Ostatní kategorie jsou řazeny podle důležitosti, kterou respondentky k daným bariérám vyjádřily v rozhovorech.

Teorie, které vznikají na základě kvalitativního výzkumu, nemohou nabývat obecné platnosti a to z důvodů, že se vztahují na právě zkoumaný vzorek osob. Názory a postoje jednotlivců nelze zobecňovat (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 25).

Výhodu kvalitativního výzkumu vidíme především v tom, že umožňuje osobní kontakt s účastníky. Zjišťujeme jejich názory, bezprostředně na místě si můžeme upravit otázky.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Při vyhodnocování výzkumu budou výsledky interpretovány na základě získaných informací. Výzkum odhalil celkem čtyři kategorie bariér, které korespondují se známým rozdělením překážek ve vzdělávání. Jedná se o bariéry osobnostní, situační, institucionální a čtvrtá kategorie je označena jako další bariéry.

6.1 Situační bariéry

Před samotným zkoumáním bariér ve vzdělávání bylo nezbytné ujasnění toho, jak ženy přistupují ke vzdělávání obecně a zda celoživotní vzdělávání považují za důležitou součást svého života. Paní Karla uvedla: *„Vzdělání je pro mě určitě moc důležité, zatím na to myslím, že bych chtěla studovat dál i přes všechny překážky, které mám hlavně v hlavě. Je to důležité.“* (K-288) Paní Ema na otázku důležitosti vzdělávání reagovala takto: *„Vzdělávání má vždycky smysl, i když mám svoje roky. Člověk se učí každý den, každý den se taky učím i od dětí, jestli já sem teď na ZŠ, já učím děti každý den a ty děti zase učí mně zpátky.“* (E-101) Velmi hezky vyjádřila postoj k celoživotnímu vzdělávání paní Aneta: *„Člověk to vzdělávání potřebuje pořád a myslím si, že vůbec nezáleží na věku. Věk není nijaký bod nebo hranice toho že by někdo něco nemohl. Je to na tom člověku jestli on sám chce. Když chce, tak to zvládne, udělá to a půjde za tím.“* (A-167)

Tato vyjádření zřetelně hovoří o pozitivním postoji žen ke vzdělávání na Moravských Kopanicích a zároveň odkrývá možné překážky, které by se cestě ke vzdělání mohly stavět.

První kategorie je souborem vnějších situačních bariér. Kódy spadající pod tuto kategorii jsou Finance, Děti a rodina, Dojíždění, plus jedna doplňková kategorie, kterou je Zdravotní stav dítěte. Pod kódem označeným jako Děti a rodina, respondentky hovořily o situaci, kdy svůj čas věnovaly péči o děti.

Prvním kódem v kategorii situačních bariér je kód s názvem **Finance**. Bariéra financí se dokla téměř všech respondentek. Nicméně je to bariéra překonatelná. Respondentky přijaly tuto bariéru jako problém, který lze dříve nebo později řešit a to i v případě, že se jednalo o vyšší částky, třeba za specializovaný kurz. O cenách těchto kurzů, mnohdy zahraničních, hovořila paní Jindra: *„Ty kurzy stojí, když jsou kvalitní, velký kurzy, který pokryjí celý téma marketingu nebo mentálního nastavení vůči penězům od 2000 dolarů a třeba jenom na sociální síť nebo ty, co jsou opravdu specializovaný krok za krokem*

ze všech hledisek, ty stojí třeba 350 – 600 dolarů.“ (J-161) Pani Jindra tuto situaci vyřešila celkem pohodlně: „*Já si to vzala ty kurzy na splátky, to se dá, takovýto internetový kurzy na 3 splátky a já co jsem si kupovala ten první, co byl za 2000 dolarů, tak ten měl 12 splátek a přeplatila jsem na tom 400 dolarů. Takže jsem měsíčně splácela 4600 Kč.*“ (J-173)

Někdy stačilo, když respondentka změnila úhel pohledu na finanční stránku vzdělávání, jako například paní Ludmila: „*Pořád jsem si říkala, že soukromé vysoké školy jsou drahé a že na to nemám peníze. Až mi jedna kamarádka řekla, proč se soustředím na soukromé školy, že je přesvědčená, že jsem chytrá a že mám na státní školu, teda, že je si jistá, že udělám přijímačky. A světe div se tak se i stalo.*“ (L-141)

Otázka financí se dotkla respondentek již v mládí, kdy musely jít po škole do zaměstnání a nemohly ve studiu pokračovat, jako u paní Anety: „*Určitě škola dodělení maturity nabízela, ale jak jsme byly jenom děti s tatínkou a on byl invalidní důchodce, a chodil sice ještě do práce, tak nás děti, jak jsme byly potom po škole, nás táhla povinnost vydělávat peníze, abysme líp fungovali jako rodina a líp sa nam dařilo. Neříkám, že bych nešla, šla bych, ale prostě považovala jsem toto za důležitější.*“ (A-71) nebo paní Mirky: „*Náš tatínek mi povídá, děvčico, aj kdybys chtěla, na to nemáme peníze lebo jedna sestra na sš brácha na sš a nejmladší sestra končila devítku a měla jít na sš. Vlastně tři na sš a já bych byla na vš, no a tak jsem teda říkala to opravdu nee. Nedá se nic dělat.*“ (M-82)

Paní Mirka svou vysokou školu udělala: „*No, a když jsem to řekla doma, že jsem udělala přijímačky, a že teda mám ty peníze, tak mi tatínek řekl, že mu vrátí ty přídavky, když budu studovat + tu daň, když ty půjdu na tu školu. My ti víc nemůžeme dát než ty přídavky, což dělalo asi 450 korun, což bylo dost. Takže jsme se domluvili, tak naši mně opravdu dávali těch 450 korun a já jsem potom, po prvním ročníku mohla zažádat podle známek o stipendium prospěchové. Od průměru 1 – 1,5 dostala jsem se na to nejvyšší a plus teda, po prvním ročníku jsem si mohla o sociální stipendium. Já jsem měla peněz dost a ještě jsem chodila na brigády s penězama jsem problém nakonec neměla a finanční stránka byla vyřešená.*“ (M-114)

Z rozhovorů vyplynul jediný případ, kdy peníze zabránily ve studiu, a to paní Mirce, když žila v Los Angeles, v USA. Paní Mirka žila během svého života, v USA asi 20 let. Tato bariéra neproběhla přímo ve zkoumané oblasti, ale pro srovnání kulturních rozdílů,

má v práci jistě své místo. : „Ty státnice jsem bohužel nemohla udělat, protože tam je důležitá materiální stránka, pokud nemáš peníze tak to nejde. Peníze jsou tam velká bariéra, musíš si to spočítat, tady se to v mnoha případech dá nějak udělat, ale tam máš – nemáš. Když nemáš zázemí rodiny, rodiče. Lidi už tam byli třeba 3 nebo 4 generaci, protože tam měli maminku, a oni je podrželi. Když nezaplatí 2 nájemné tak jedeš, hned tě vyhodí z bytu, hned ideš do exekuce, tam se s tím nepárají. Tehdy tam byla taky hospodářská krize, a asi to tak mělo být, v tu dobu vyhodili, ty co tam byli krátkou dobu zaměstnaní u firmy a já jsem měla strach, že bych mohla být v druhé vlně vyhazování, takže jsem si toto vzdělání musela odepřít, abych mohla zůstat v práci.“ (M-294)

Finance jsou také velkou překážkou pro paní Radku: „Někdy je to třeba drahé, některé ty kurzy, když to pořádá nějaká firma, jakože komerční, tak to bych si to musela platit ze svého, naše firma na to nemá volné zdroje. Stejně tam musím jet, aj když je to třeba drahé, tak si to musím zaplatit nebo něco vymyslet, takže ty finance jsou, jakože limitující, ale jen do určité míry. (R-40)

Bariéra **Finance** se dá shrnout, tak, že tento problém je pro ženy žijící na venkově zvládnutelný. Zčásti díky ekonomickým podmínkám, které pomáhá zajišťovat stát, a také díky podmínkám kulturním, které jsou součástí naší společnosti.

Dalším kódem v této kategorii je označení **Děti a rodina**. Respondentky dávají jednoznačně přednost péči o děti, před uspokojováním vlastních vzdělávacích potřeb. Paní Sára to vyjadřovala následovně: „Děti, to byla základní bariéra, abych dělala něco dalšího, to je důvod proč jsem nedělala nic víc.“ (S-28)

Paní Karla vyjádřila své potíže s nedostatkem času následovně: „I když je tady taky otázka synů, že si pořád myslím, že jsou důležitější než já. Je moc důležité abych svůj čas věnovala jim. Trošku si vyčítám, když nejsem s nimi.“ (K-298)

Paní Ema je na tom podobně: „Děti já nikdy nebudu brát jako překážku, ale samozřejmě jsou předmětem omezení. Kvůli tomu, že mám děti, už jsem nešla dál studovat, i když by mně nějaké věci zajímaly.“ (E-18)

Názor paní Jindry: „To já samozřejmě odkládám kvůli dětem, protože to je samozřejmě časově náročné v době, kdy jsem se starala o kluky, když byli malí, to jsem se ani tak nic moc neučila.“ (J-210)

Paní Iveta sdílí téměř stejný názor: „*Zatím nad vysokou nebudu přemýšlet, protože mám malé kluky a zbytečně bych si s tím komplikovala život.*“ (I-193)

A na závěr názor paní Anety: „*Mám dvě děti, to je něco co má teď přednost, takže až ty děti budou takové samostatnější a už mně nebudou tak potřebovat, tak jsem si říkala, že bych pomalu tu krabičku začala pootvírat a šla do toho a zas bych věnovala nějakému vzdělávání, třeba jsou kurzy šití.*“ (A-94)

Při odkrývání tohoto tématu se vyjevila zajímavá skutečnost. Děti jsou sice po určitou dobu pro ženy překážkou, která je od práce na sobě odkloní. Nicméně v konečném důsledku, se děti stanou později jakýmsi motorem, který ženy pohání v touze po vzdělání. Vzdělání přináší ženám lepší zaměstnání, a také víc peněz pro rodinu a také je nezanedbatelným prvkem ta skutečnost, že si ženy uvědomují, že jsou pro své děti vzorem. Tento názor vyjádřila paní Aneta: „*Kdybych uměla něco nového, tak bych to pak mohla předávat svým dětem. Kdyby mně, ale řekly, mamko, nechod' nikam, budeš jenom s náma tak to ne, to bych jim vysvětlila, že to je pro mě i pro ně důležité.*“ (A-173)

Paní Ludmila, chce být také vzorem pro svého syna: „*A taky jsem chtěla synovi ukázat, že studovat se dá vždycky, jenom se nevzdávat.*“ (L-118)

Naopak trochu rezignovaně zazněla věta od paní Radky, která děti nemá: „*Takže až do budoucna počítám s tím, že si budu studovat svoje knihy rači, ale nic neplánuju, do budoucna, ale když to půjde, tak to bude fajn.*“ (R-112)

Pod kódem **Dojíždění** se skrývá zajímavá skutečnost a to ta, že dojíždění pro ženy, které jsou místní, bylo problémem pouze v mládí. Později přijaly realitu života v odlehlé oblasti a tuto překážku řešily pomocí vlastního auta. Nemají vnitřní nastavení toho, že odlehlost místa, kde žijí, tvoří nějaký druh překážky, protože s odlehlostí počítají. Ženy, které se přistěhovaly na venkov později už jako dospělé z jiné části České republiky, i když vlastnictví auta je přirozenou součástí jejich života, tuto odlehlost a vzdálenost od měst vnímají negativně v mnohem větší míře.

Paní Karla popsala potíže s dojížděním do školy v mládí takto: „*První střední škola co jsem dělala, byla v Bojkovicích. Tam bylo dojíždění šílené, protože do Bojkovic se dostat na sedmou ranní se nedalo.*“ (K-8). V případě dalšího vzdělávání lze zaznamenat tento posun: „*Bylo dobré, že jsem tam mohla jezdit vlastním autem. Vlakem jsem jela jenom jednou, když jsem dělala přímáčky. Cesta vlakem by mně přišla finančně o polovinu mén než autem, ale jela bych 3 hodiny tam a 3 nazpátek. Autem jsem tam dojela za hodinu*

a půl. Jezdila jsem tam vždycky ve čtvrtek. Teď na to vzpomínám, že to bylo fakt super.“ (K-198)

Paní Ludmila na dojíždění v mládí vzpomíná takto: *„Autobus do Hrozenkova jezdil už 6:45, ve škole jsme byli nesmyslně brzo a odpoledne jezdil autobus až ve čtyři, v zimě celý den v tahu.“* (L-13) A posun v dojíždění za vzděláním v době dospělosti: *„Dojíždění bylo v pohodě, jezdila jsem vlastním autem a do Kunovic, asi 50 km, to není až tak daleko.“* (L-118)

Naproti tomu ženy, které se přistěhovaly na Moravské Kopanice už jako dospělé otázkou dojíždění za vzděláním či odlehlost ve svých rozhovorech často zmiňují. Paní Jindra vzpomíná na své potíže s dojížděním následovně: *„Dojížděla jsem do Starého Města, to bylo dva dny za sebou. To je daleko 50 km a musela jsem tam zůstat na noc.“* (J-45) *Nicméně zjistila jsem, že mně na přednášky nebaví jezdit, protože je to daleko, když jedu do Brna, do Zlína ani ne, tak to většinou znamená zajistit si nocleh. Praha je úplně nedostupná, protože to znamená dvoudenní výlet.“* (J-136)

Zde je jasně vidět rozdílnost v přístupu k dojíždění paní Ludmily, která žije na Žitkové celý život a paní Jindry, která se přistěhovala. Vzdálenost 50 km je pro jednu přijatelný, pro druhou vysoký.

Otázkou odlehlosti také často zmiňovala paní Sára: *„Taky je to hodně daleko. Ty kurzy v Praze jsou z ruky, to znamená, že tam řeším, když je to na 3 dny, že tam nemůžu jet.“* (S-56) *„Je to odsud všude daleko.“* (S-61) *„Co se týká té psychoterpie, která mně vždycky moc bavila, tam je to spíš o těch vnějších faktorech, jezdit každý týden, nějak to pro mě není reálné.“* (S-193)

Celkový postoj k nutnosti za vzděláním dojíždět nejlépe vystihuje paní Ema: *S tou vzdáleností je to problém. Ale máme auta, takže nemůžeme využívat hromadnou dopravu. Zdejší bydlení bych ale za nic na světě nevyměnila za bydlení ve městě.“* (E-140)

Poslední položkou v kategorii situačních bariér je **Zdravotní stav dítěte**. Tato překážka se jeví jako nejzávažnější a nepřekonatelná. Paní Karla o tomto tématu hovořila otevřeně a souhlasila s jeho uveřejněním. *„Bylo to úplně hrozné, protože ten první rok jsem prožila s klukem v nemocnici. Má cystickou fibrozu, což pro mě bylo strašně nové a nevěděla jsem co to je. Od jeho 7 týdnů až do 5 měsíců jsme byli pořád v nemocnici. Bylo to šílené, nevěděli jsme, co nás čeká, nebo věděli, ale vůbec jsem si nedovedla představit, co to obnáší. Co jsem se dozvěděla, co jsem si přečetla, ty vyhlídky jsou velmi špatné a ani*

ted' to nechci ani vědět ani slyšet.“ (K-74) V tomto případě probíhalo vzdělání proti vůli respondentky, kdy se seznamovala s nutnou léčbou svého dítěte: *„Takže to je mně vlastně jakoby na moc roků zablokovalo. Byla jsem s ním doma 6 let, pak se narodil prostřední syn a pak jsem byla na další mateřské. Ta péče byla největší, než začal jíst, než si začal sám inhalovat a podávat léky. Inhalování cvičení a odsávání jsem dělala s ním. To byla moje škola. To jsem věnovala jen jeho nemoci, vlastně vzdělání proti mé vůli. Musela jsem se naučit cvičení - Vojtovu metodu, jak různě rehabilitovat, jak správně dýchat a takové věci.*“ (K-91) V závěru rozhovoru zhodnotila svou největší bariéru: *„Víš, pořád se to točí kolem nemoci nejstaršího syna, pořád mám takovou myšlenku, že nevím, co bude za pár let. Někdy mně napadá, že nemůžu utrácet čas, který věnuju vlastnímu uspokojení a nedám ho jemu. Musela bych věnovat spoustu energie něčemu jinému a pak tu moji energii bude potřebovat moje rodina. Pořád je to takové...*“ (K-301)

Ještě jedna respondentka, paní Aneta, také promluvila o nemoci dětí, protože má v rodině genetické onemocnění ledvin: *„Já bych do nějakého dalšího vzdělávání nešla, kdyby byl s dětmi nějaký problém, kdyby byly třeba nějak vážně nemocné, a já jsem se musela o ně starat, a kdyby byly závažně nemocné, tak tohle by pro mě bariéra byla.*“ (A-173)

6.2 Osobnostní bariéry

Druhá kategorie je souborem vnitřních osobnostních bariér. Kódy spadající pod tuto kategorii jsou Sebevědomí, Motivace a Účelnost.

První položkou, která z rozhovorů vyplynula, je bariéra nazvaná **Sebevědomí**. Tato bariéra buď postihuje respondentky zcela významně a bojují s ní celý život anebo se v rozhovoru vůbec neobjevila. Pro paní Zitu je bariéra sebevědomí zcela zásadní: *„Ano, tohle je ta moje bariéra - pocit, že to nezvládnou.“* (Z-67) Paní Zita, tuší, kde se její bariéra vzala: *„Pramení už z dřívějších časů, už ze základní školy, tehdy nebyly diagnózy, já jsem hrozně nerada četla nahlas a myslím, že by sem mohla být dislektik nebo disgrafik, protože z toho pramenilo, že jsem nerada četla na hlas a chodila jsem na doučování a to bylo pro mě ponižující.“* (Z-69) Tato bariéra nízkého sebevědomí se prolíná s emoční bariérou, která může mít svůj původ v dětství a jedná se vlastně o strach ze selhání. Svým strachem bývá paní Zita zcela ochromena: *„Jak mám vystupovat veřejně, tak ze sebe nedostanu ani slovo.“* (Z-93) *„Závěrečné zkoušky, to si vůbec nepamatuju. To byl takový stres, že ten den mám úplně vytěsněný a nic si nepamatuju. To se v hlavě úplně zablokovalo. Jen*

si pamatuju, že jsem dělala opravy z ruštiny a závěrečné zkoušky si vůbec nevybavuju. Zkoušky proběhly, mám od toho papír, ale jinak si nic nepamatuju.“ (Z-96) Paní Zita své obavy prožívá dodnes: „Ale dodneška se mi zdají sny, že jsem ve škole, čeká mně test a nemám žádné zápisky a nic nevím, protože jsem učebnici v životě nečetla. Nemůžu dělat zkoušky z matiky.“ (Z-146)

Stejně potíže a pocity nízkého sebevědomí prožívá i paní Karla: „I když jsem často brečela, brečela jsem, i když jsem se přihlásila do Kroměříže a hned první den začala výuka přednášky a diktovali, co všechno po nás budou chtít a napsat snad 30 stránkovou seminárku a já jsem začala chytat paniku. Jela jsem za bráchou a tam jsem brečela, že na co jsem se to dala...smích - pro mě psaní je úplně hrozné.“ (K-203) Paní Karla nemá potíže se čtením, ale se psaním: „Toto mně mrzí a vadí. Mně nevadí zkoušky, ano musím se naučit a já se naučím a něco ze sebe vždycky dám. Dokážu o tom, co jsem se naučila mluvit, ale to psaní je pro mě hrůza. Já si myslím, že se na výšce furt píšou nějaké seminárky, to je pořád a já to nemůžu.“ (K-214)

Zajímavostí je, že se pocity nejistoty nevyhýbají ani lidem úspěšným, jako je paní Mirka: „Já jsem byla strašná trémistka, a co mi dělávalo problém, když jsme měli těsnopis, třeba profesor sa postavil k lavici za záda nebo přede mně a vyloženě mně hleděl na ruky, jak diktoval. Já jsem ti byla taková trémistka a mně sa roztřepala ruka a tam sa hodnotilo, jak to píšeš. V tom těsnopisu a já jsem si ti ten text, jak to on diktoval, já jsem si ho v té hrůze si ho zapamtovala, diktát dlouhý asi 5 minut, já jsem si ho pak přehrávala v hlavě. Měli jsme pár minut na opravu, a já jsem si přehrávala v hlavě a potom jsem si ještě opravovala ty těsnopisné věci, stíny a tak.“ (M-52) Pochybnosti o svých vědomostech se paní Mirky nepustily ani vysoké škole: „To byla další rana z té střední školy na tu výšku, říkala jsem si, když mi to nepůjde tak to ukončím a bude, možu toho vždycky nechat.“ (M-136) K pocitům nízké sebejistoty přistoupila paní Mirka zpříma: „Ještě mně taky potkávala taková jakási nedůvěra v sebe, ale všechno mně to přinutilo ovládat učivo na víc než na 100%.“ (M-209)

Snad největší problém se nízkým sebevědomím se objevil u paní Ludmily, v okamžiku kdy nastoupila na střední školu: „Byla jsem ochromená hrůzou, že mám škaredé známky, že mně to nejde. Co já jsem se tam natrápila.“ (L-41) Na střední škole ji stres doprovázel téměř neustále: „Týden před maturitou jsem se zhroutila, k maturitě jsem nešla, tak hrozně jsem se bála, že neuspěju.“ (L-45) Svým strachům se postavila a rozhodla se, že si maturitní zkoušku dokončí: „Vytáhla jsem stará vysvědčení a zjistila jsem, že jsem

*neměla tak špatné vysvědčení, jak jsem byla přesvědčená, pořád jsem se pohybovala okolo průmětu 2. Koukala jsem se na, a to říkala jsem si, jak jsem si mohla myslet, že mám špatné známky, že jsem hloupá?“ (L-109) Paní Ludmila, překonala svou velkou bariéru, udělala maturitu a nyní se chystá ke stánicím na vysoké škole: „*Pořád se ubezpečuju, že to je pravda – já jsem vysokoškolačka. Když jsem byla malá, myslela jsem si, že vysokoškoláci jsou jenom důležití lidé a snila, jsem o tom, že bych i já někdy mohla být vysokoškolačkou.*“ (L-158)*

Příčiny nízkého sebevědomí mohou vycházet z různých důvodů. Od problémů s pozorností, kterým v dětství člověka nikdo nevěnoval pozornost, přes velkou pokoru před věděním, až po obavy z toho, co o mně řeknou druzí. Zde se opět dotýkáme otázky emočních bariér. Obavy z toho, že člověk neuspěje, ho mohou zcela ochromit.

U ostatních respondentek je bariéra slabého sebevědomí zanedbatelná nebo žádná. Paní Ema pocházející z naprosto odlišného kulturního prostředí na otázku, zda nepocituje před zkouškami obavy, odpověděla následovně: „*Tomu nerozumím...jo jestli bych zvládla nějaký test nebo zkoušku – no snad jenom kdybych šla studovat na doktorku, to bych už nezvládla – smích. To byl sice můj životní sen, ale už teď ne. Obykle chodím do kurzů, které mně zajímají, kde načeprám nějaké nápady a kde taky můžu s něčím přispět.*“ (E-92)

Nabízí se tedy otázka, jak na naše sebevědomí, působí vliv nejbližšího okolí v dětství?

Druhou položkou v kategorii osobnostních bariér byla otázka **Motivace**. Některé respondentky se nejméně motivované ke studiu cítily po ukončení střední školy. Téměř shodný názor vyjádřila paní Karla: „*To byl úplně jiný obor, protože polovina holek šla na výšky, mně se tehdy strašně nechtělo, spolužačky mě přemlouvaly, ale já jsem řekla, že půjdu rači dělat. Byla jsem přesycená studiem.*“ (K-58) a paní Jindra: „*Na střední jsem chodila ve Vimperku, pro mě nebylo bariérou vzdálenost, ale to co mně tam velmi nesesedělo, byl ten systém vzdělávání. Střední škola trvala 5 let, byla to obchodní akademie zaměřená na cestovní ruch a musím říct, že ten pátý rok mně přišel úplně zbytečný a jako ztráta času a byla jsem ze sš zpruzená. Nechtěla jsem pokračovat v žádném formálním vzdělávání.*“ (J-9)

S přibývajícím věkem se projevuje nedostatek motivace, kterou respondentky nazvaly leností. Paní Zita říká: „*Já si vybírám takové kurzy, kde stačí, že jsem vyučená, maturitu si dodělávat nehodlám. Snad lenost přicházející s postupujícím věkem. Spíš praktické věci, ale něco se učit a dávat něco do hlavy, i když je to užitečné, to ne.*“ (Z-152)

Podobné pocity zažívá i paní Sára: „*Samozřejmě mohla bych to udělat pro sebe, ale mám obavy, že jsem na to dost líná a přetížená abych, se do toho dobrovolně dokopala, smích.*“ (S-88)

Pani Karla své rozporuplné pocity vyjádřila následovně: „*Pořád mně láká studium vš, ale taky si říkám, že bych si taky dala pauzu. Občas si říkám, jestli to stojí za to. Myslím si, že si o mně říkají, že jsem stará, ale byly v té škole i starší paní.*“ (K-278)

Jeden odlišný názor na závěr od paní Anety: „*Myslím si, dřív, bych řekla, že jsem nad tím nepřemýšlela, ale tím jak teďka mám kolem sebe jiné lidi, takové zajímavé, kteří mají jiné názory a jinak fungují, tak jak jsem byla doma s dětma tak jsem nad ničím neuvažala, ale pak jsem si v hloubi duše začala přát, abych něco začala něco dělat. Hodně mně dali lidi kolem mě.*“ (A-163) V tomto případě je zajímavý vliv okolí, který v paní Anetě podněcuje myšlenky na další vzdělávání. Paní Aneta zhodnotila sama situaci, když byla doma s dětmi, věnovala jim celý svůj čas, nyní když děti odrůstají, ráda by se věnovala něčemu, co by ji mohlo posunout dál.

Zbylé respondentky otázku motivace vůbec nezmiňují a určitým způsobem stále o nějakém typu vzdělávání přemýšlí, jako například paní Mirka: „*Ani zájmově se teď ničemu nevěnuju, protože se starám o maminku a o manžela, ale chci otevřít kroužek pletení a vyšívání kopaničářské výšivky. Ráda bych se něčemu věnovala, zatím opravuju jenom mejly do angličtiny, když někdo potřebuje.*“ (M-311)

Motivace ke vzdělávání může být ovlivněna jak předešlým studiem, tak věkem. Oba tyto faktory mají na vzdělávací aktivity spíše blokuující charakter.

Poslední položkou kategorie situačních bariér je **Účelnost**. Nedůvěru v účelnost vzdělávání vyjádřila pouze paní Jindra: „*Když měl nejstarší syn rok, tak jsem se tak strašně nudila, že jsem se přihlásila na kurz pro ekologické zemědělce. Prve to bylo tak nějak podmíněný tím, aby si mohla dostávat dotace, muselas mít tenhle kurz. Dozvěděla jsem se to z webovek ministerstva zemědělství. Kurz trval 3 nebo 5 měsíců...a nemyslím si, že by to bylo nějakým způsobem přínosné, myslím si, že to byl uměle vytvořený kurz, aby se vyplnil požadavek ministerstva zemědělství, tak ta škola reagovala, že vytvořila tento kurz, myslím si že to byla ztráta času. Pro mě bylo hlavní, že jsem se po roce dostala tady z té samoty mezi lidi.*“ (J-52)

Paní Ema si své kurzy pečlivě vybírá: „*Teď jsem náhodou byla zrovna na fakultě humanitních studií, máte novou hezkou školu. Bylo to setkání vyučujících anglického*

jazyka, a to bylo velice příjemné. Vybrala jsem si z devíti seminářů tři, které byly pro mě zajímavé. Jedna vyučují, mně velice oslovila.“ (E-81)

Jeden názor na závěr od paní Mirky, opět o tom, jak může vzdělávání probíhat v jinde ve světě: *„Nejhorší pro mě byly v Americe ujeté školení na sexuální harašení. Když mně někdo říká, jaké jsou tady nesmyslné školení, tak vždycky říkám, ale máte to v češtině.“ (M-279)*

Ženy na venkově pečlivě vybírají své vzdělávací aktivity, aby ztráta času byla co nejmenší.

6.3 Institucionální bariéry

Kategorie institucionální bariéry obsahuje pouze jednu položku. Pokud vycházíme u institucionálních bariér z metodiky popsané v teoretické části, nalézáme zde pouze bariéru v podobě **nedostatečné nabídky vzdělávacích akcí**. Paní Karla se zklamaně vzdala myšlenky na studium pedagogiky ve Zlíně: *„Byla taková možnost i ve Zlíně, ale ten rok tento obor zrovna neotvírali. Kamarádka toto udělala ve Zlíně a teď učí ve školce.“ (K-191)*

Také paní Ema někdy marně hledá nabídku vhodných kurzů: *„Nabídka vhodných kurzů, v oblasti ve které bych se ráda vzdělávala, je nedostatečná. Já jsem se dívala např na taneční, to tady v okolí nic moc není. Divám se sem tam na kurzy anglického jazyka, které by mně zajímaly, nejbliž je něco ve Zlíně co by mně zajímalo.“ (E-74)*

Nejvíce blokuje nedostatečná nabídka vzdělávacích akcí paní Jindru: *„Když jsem si osvěžovala tu angličtinu tak jsem všechno hledala netu, protože tady nic nebylo. I kdyby tady bylo, tak by to bylo na ta nízké úrovni, že by to pro mě stejně nebylo.“ (J-68)* Pro svou práci se potřebuje stále vzdělávat: *„Hrozně rychle jsem se dostala do úrovně, kdy na českém internetu nebyly dostupné informace v té úrovni, co já jsem potřebovala. Vyčerpala jsem informace, co byly v češtině a na další dotazy jsem nenalézala odpovědi tak, že jsem vlastně přešla do globálního prostředí do angličtiny.“ (J-84)* Úroveň kurzu, který paní Jidře nabídl úřad práce, také neměl podle ní, odpovídající výšku: *„Musím říct, že mně to opravdu ta úroveň kurzu byly nízká. Vůbec jsme nechápala, o čem to mělo být, protože jsme probírali druhy webdizajnů, které byly aktuální před 10 - 12 lety. A po těch dvou měsících, kdy jsme tam jezdili 3 x týdně, ten výstup, který jsme dokázali udělat, byl tak trapně jednoduše, kdyby, jsme to, dali moderním způsobem, kterým já pracuju, za dvoudenní kurz já bych dokázala lidi naučit víc, než tam za dva měsíce.“ (J-94)*

Studium vysoké školy také není pro paní Jindru řešením: „*Na vysokou bych nešla, protože mně se velice často mění zájmy a vlastně a já potřebuju svý vzdělání totálně přispůsobit - co teďka potřebuju ve svý práci a co aktuálně potřebuju využívat, to znamená, že já nemůžu zaplout do nějakých systémů, který má nějakou strukturu, je obecně pro všechny a tak nějak se snažit se proplout tím systémem a potřebuju si dělat specifické věci, pro mě a individuální.*“ (J-193)

Paní Ludmila má s kurzem, který ji nabídl úřad práce zkušenosti jiného druhu, dá se říct, že byla spokojená a kurz jí přinesl výrazný profesní i osobní posun: „*Na úřadu práce jsem se dostala do administrativního kurzu, který pořádala agentura Merlin. Před přijetím do kurzu bylo něco jako výběrové řízení, jelikož jsem cítila, že tady je moje šance na vzdělání, tak jsem paní, co o tom, kdo půjde do kurzu, úplně uprosila. Když mně zavolala, že mně do kurzu přijali, tak jsem byla hrozně šťastná. Bylo tam účetnictví, nějaké základy práva, administrativa ale hlavní bylo, že součástí toho kurzu byla část, kde se vyučovaly počítačové znalosti, ECDL kurz, byl to ten evropský řidičák na počítač. Celé ty bylo zakončené písemnou zkouškou, která trvala celé dopoledne a byla rozdělena do čtyř hodinových zkoušek. Ten opojný pocit, když jsem to zvládla, se nedá ani popsat, byl to první krůček k maturitě, nebo možná i k promócím, smích.*“ (L-94)

Paní Iveta si nabídku profesních kurzů hledá na internetu a také má svou osvědčenou webovou stránku, se kterou je spokojená: „*Pak jsem dělala další doplňkové kurzy, protože toto byl základní kurz a pro další masáže musí být další doplňkové kurzy. Třeba horké kameny, lymfatické masáže, medová masáž, masáž hlavy, havajsku masáž, to je prostě všechno v mém zájmu co si dodělám a co můžu klientům nabídnout. Tady to mám na všechny kurzy, co jsem dodělávala, mám nějaký druh osvědčení, něco jako vysvědčení. Na webovkách masážní kurzy.cz jsem si objednala i další kurzy, tam je vždy ukázané, jestli jsou ve Zlíně nebo v Brně nebo v UH. Před tím jsem to vyhledávala aj aktivně, ale nevěděla jsem kam, tak to jsem se pořád rozhodovala i do Brna bych byla ochotná jezdit, protože tam mám příbuzné.*“ (I-128)

I paní Jindra nakonec nachází řešení v podobě globálního internetového prostoru: „*No mně by třeba úžasně pomohlo, kdybych mohla být členkou globální mastermindové skupiny.*“ (J-223)

K popisovanému tématu lze napsat, že respondentky určitě naráží na bariéru nedostatečné nabídky vzdělávacích aktivit nebo kurzů, ale aktivně přemýšlí, jak si cestu ke vzdělání otevřít a také se jim to daří.

6.4 Další bariéry

Poslední kategorie bariér, která vyplynula z rozhovorů, byla označena jako Další bariéry a obsahuje bariéry s názvy Okolí, Pracovní prostředí, Jazyková bariéra, a Manžel.

Pod první položkou, nazvanou **Okolí**, lze zařadit nepříznivé vlivy, které na vzdělávání respondentek působily v jejich životě. Nepříznivými vlivy jsou myšleny jak odchod blízkého člověka, tak působení lidí a jejich názorů v okolí respondentek.

Paní Ludmila se s takovým vlivem setkala již na začátku svého života: „*V té době, se nikdo nevěnoval nějaké diagnostice, na co je, které dítě šikovné – humanitní obor nebo technický obor, všechno jedno. My jsme měli výchovnou poradkyni z pekel, podle ní bylo zapotřebí naplnit kvóty a děsně ráda cpala děti na horníka a na vojáka, asi za to měla příplatky. No a samozřejmě Kopanice – zaostalý kraj, a tak se skoro nikdo jejím praktikám nebránil. Na naší třídě se fakt vyřádila, řekla, že volné místa jsou na chemické, kožařské a strojní a stavební průmyslovce ve Zlíně. Spolužačku – jemnou blondýnu – šupla na Slovácké strojírny do Brodu, má svářečský kurz (smích). V dospělosti si dodělala pedagogiku a teď pracuje jako učitelka v mateřské škole. No a já jsem se dostala hrůznou schodou okolností na stavební průmyslovku – na dopravní stavitelství – mosty, silnice, železnice – no mazec. Já nejsem technický typ ani omylem. Myslela jsem, že tam umřu.*“ (L-25)

I paní Mirka měla problémy při přechodu na střední školu: „*Jenomže, tam jsem narazila na kameň, protože jsem zjistila, že zlíňáci jsou tak o třetinu dopředu v učení. Ta uroveň té venkovské školy byla nižší, nevím, jestli podle předpisů, kolik jsme měli zvládnout učiva, ale byl markantní rozdíl mezi nama a dětmi ze Zlína. Ten první rok, to byl propadák.*“ (M-30) Paní Mirka, to neměla lehké ani s ubytováním na internátu: „*Byla jsem tam na internátu a byla to katastrofa, z domácího prostředí jsme přešli na internát, bylo nás 9 na pokoji, postel a maličký stoleček, kde sis dala knížky. Ani spat, ani se učit, bylo to tam teda katastrofa. Ten internát, škola už sa nějak člověk nějak s tím vyrovnával, ale na internátu to bylo k nepřežití, to bylo něco, na co velice nerada vzpomínám.*“ (M-34)

Paní Ludmila nenalézala oporu ani v domácím prostředí: „*Jedna ze sester, taky „dobrák“, mně celé ty čtyři roky šikanovala, jak se špatně učím, že jsem hloupá a nic nedokážu.*“

Nakonec jsem jí uvěřila.“ (L-43) Jak je popsáno výše, paní Ludmila se před maturitou zhroutila a maturitu si dodělávala až později. Zkušenosti po neúspěchu u první maturity popsala následovně: *„Každý říká – po mně nikdo nikdy maturitní vysvědčení nechtěl. No já ti můžu říct, že po mně chtěl maturitní vysvědčení každý. Měla jsem pocit, že mám znamení na čele. Na pracáku, taky jsem byla úplně tuhá, úřednice se mi smála do očí, a co že chci se základním vzděláním dělat.*“ (L-51) V čase, kdy se paní Ludmila podruhé chystala skládat maturitní zkoušku, dostala od osudu tvrdou ránu. *„Tu noc tragicky zahynul můj bratr. Odpoledne mně volala policie k identifikaci. No to byla pecka. Vyřizovala jsem pohřeb a připravovala se na ústní maturitu. To víš pohřeb na venkově, mraky příbuzných a k tomu obrovský šok. V tento moment jsem poznala, že jsou horší věci než maturita a od té doby žádné maturanty maturitou neděším. Musela jsem si ještě přehodit den maturitní zkoušky na pondělí, protože v úterý byl pohřeb a na tom hřbitově jsem si uvědomila, že je to mnohem těžší, než všechny zkoušky světa.*“ (L-129)

Paní Anetu potkala ztráta nejbližší osoby, již v dětství: *„Moje vzdělávání už na začátku potkala velká bariéra v tom, že mi umřela maminka. Na základce jsem se cítila moc špatně. Já jsem tu základku neměla ráda, protože jak jsme tu maminku neměli, tak sa k nám lidi chovali tak zvláštně, cítila jsem jako kdyby, jsme byli nějací méněcenní. Ta základka mně totálně nebavila, vůbec, chodila jsem tam s odporem, protože děti nám ubližovaly nebo nás ponižovaly, když jsme to měli tak ztížené. Přitom měli spíš se mnou cítit, spíš jsem pro ně byla něco, s čím si nevěděli rady a s čím nechtěli mít nic společného.*“ (A-8)

Bariéru, která je v této práci nazvaná jako **Okolí**, lze zčásti také nazvat emoční bariérou. Zde záleží na každém jedinci, jak se s takovouto nepřízní vyrovná. Také zásah vyšší moci, v podobě ztráty nejbližších, je osobní zátěží a odolnost člověka v tomto případě prochází velkou zkouškou.

Následující položka je nazvána jako **Bariéra pracovního prostředí**. Zde se proti vzdělávání zaměstnanců může postavit jak zaměstnavatel, tak mohou lidé zažívat negativní reakce od svých kolegů.

Paní Karla na základě nepříznivého postoje zaměstnavatele, raději odešla z práce: *„Dali mně bariéru, tím, že mi řekli, že to moje studium pedagogiky není v souladu s mojí prací, a že to nebudou podporovat, ale tato bariéra se stala naopak výhodou. Bariéra byla v tom, že jsem si musela vzít dovolenou vždycky v ten čtvrtek, když jsem byla v tom Přerově, ale to by mně ta dovolená na ten školní rok nevyšla, protože tam byly ještě praxe. Nechtěli mně*

to studium povolit. Na konci prvého jara jsem říkala manželovi, jestli by mu nevadilo, že bych šla na úřad práce. Tady bych hlavně chtěla říct, že mně v tom studiu manžel podporoval. Klidně by mohl říct, že všechno stojí peníze, ale já jsem měla výhodu, že mně podpořil. Řekl, chceš si to udělat, tak si to dodělej. V srpnu jsem se hned přihlásila na pracák. Byli jsme na dovolené s manželem, a tam mi zavolał ředitel ZŠ, že jestli bych neměla zájem o práci ve škole, na místě asistenta pedagoga. Pak jsem mu volala, že to vezmu a od září jsem nastoupila jako asistent pedagoga a opravdu mně vyšel vstříc, že jsem měla hodiny uzpůsobené, abych mohla jezdit ve čtvrtek do té školy a mohla jsem si ji dodělat.“ (K-246)

V tomto případě, se bariéra ukázala být výhodou a risk s odchodem ze zaměstnání přinesl mnohem lepší pracovní nabídku.

Paní Ludmila nemá problém se zaměstnavatelem, ale se spolupracovníky: *„No, zaměstnavatel je v pohodě, když jedu do školy, tak to není problém, ale kolegyně... Na co ti to je ta vysoká škola, tady na dědině? Já bych to nedělala, to sů zbytečně vyhozené peníze. Některé kolegyně se se mně nikdy nezeptají, jak dopadla zkouška. Některé mi drží palce. Nevím, jestli to je tím, že jsou všechny vyučené, ale mně se přiči takové rozlišování, možná je to spíš, jejich odlišným pohledem na svět. Samozřejmě, že vidí, že mně to studium mnoho dává.“ (L-166)*

I paní Aneta naráží na problém u kolegyně v zaměstnání: *„Já bych jenom chtěla říct, že v současnosti je moje hlavní bariéra ve vzdělávání vedoucí kuchařka v kuchyni. Já, jak jsem nastoupila, ona byla na mateřské, to byla paráda, to bych si klidně tu kuchařku i dodělala, ale jak se vrátila z mateřské, tak začalo dusno. To byla hrůza, i když vedoucí celého střediska řekne, že se mám v kuchyni víc zaučovat, tak ona mně k ničemu nepustí a posílá mně jenom uklízet. Řekla bych, že mi tu kuchyni hrozně znechutila a já raději vyhledávám jiné práce, kde je klid. Velice těžko hledám cestu, jak s ní vycházet.“ (A-178)*

Bariéra vzdělávání v pracovním prostředí může mít mnoho podob a každý, kdo se vzdělává při zaměstnání, tuto otázku nějakým způsobem řeší. Zde je na místě určitá dávka diplomacie a nadhledu a zdravé odvahy jít si za svým cílem. V zaměstnání se také setkáváme s různými charaktery lidí, které se musíme naučit zpracovat a možná také později přimět ke změně.

Překážka v podobě změny prostředí a následující potřeby naučit se nový jazyk potkala dvě z respondentek. Paní Ema, když se přistěhovala do České republiky a paní Mirka, když odešla do anglicky mluvící země.

Paní Ema popisovala, jak se vyrovnávala s **Jazykovou bariérou**: „*Jazyková bariéra byla pro mě nejsilnější překážkou. Myslím, že i z toho že jsem přišla ze západu. Vím, že jsem tady v místní škole zkoušela získat práci a tam mně vyloženě řekli, že práci nedostanu, protože jsem ze západu. I když jsem měla všechny papíry v pořádku. Další škola to uvítala a říkala, že je to naopak výhodou. Jak jsem tady přišla, na začátku, tak jsem mluvila jen pár slov, už jsem se rovnou začala učit češtinu, hned jsem začala koncovky a slovesa. Češtinu jsem se začala učit už v holandsku na vš. Tady jsem přišla v roce 2000, mluvila jsem s manželem a jeho kamarády. Pak jsem začala jezdit na těhotenské kurzy a tam se zase něčemu přiučila. No a s malým dítětem to už běželo samo, taky jsem poznala další maminky, navštěvovaly jsme se a já jsem se učila jazyk víc víc, a taky proto že jsem chtěla jít do školy. V roce 2010 jsem dostala profesionální jazykové uznání. Před tím už jsem vedla kroužky pro děti. I dnes se, ale musím učit, když píšu jazyk text, email, dopis, tak si psaný text musím nechat zkontrolovat. V Holandsku jsem byla jedničkárka na jazyk, tak tady musím být hodně pokorná a stále se učit. Ale naučila jsem se žít takhle.*“ (E-109)

Paní Mirka se také potýkala v USA s jazykovou bariérou: „*Já jsem anglicky vůbec neuměla, ale to to byli potom galeje, když jsem se učila anglicky. Jenomže to je proces, to nikdo nepochopí přes noc, ani sledováním televize. Ted', když to slyším, oni tak krásně mluví... smích. A učíš se, že to lapáš ze vzduchu, tehdy žádný internet nebyl. Chodila jsem do angličtiny pro dospělé, ale chodili tam jenom samí cizinci a tam angličtina nepadla, jediné učitelka sem tam něco řekla anglicky. To jsem viděla, že tam se toho moc nenaučím, nejhorší škola ohněm byla práce. Na prvním pohovoru jsem mu vůbec nerozuměla co mně říká. Řekla jsem mu buď yes or now. Nejhorší - první začal řidičák, prostě tam musíš mít řidičák, to je na úrovni občanského průkazu, takže si představ, že sa učíš specifické dopravní slovíčka. Tak jsem nějak získala od slovaků testy, které dělali, tam udělaláš testy, oni ti to oznámkuju, dajú ti to zpátky, aby ses poučila z těch chyb, co bylo špatně, zaplatíš 20 dolarů a můžeš tam chodit třeba 20x, až se to naučíš. Napoprvní jsem ho udělala, ale takovým způsobem, jako když křížkuješ sportku, slovník být nemohl, takže jsem to nějak dala, ani jsem někdy nevěděla, na co ptají. Tak jsem testy udělala, ale horší byly jízdy, když na tebe mluvil, já jsem dostal asiátku a řela jsem jí, ať na mně mluví pomalu, tak jsem řidičák zvládla. Tak to mi zvedlo sebevědomí.*“ (M-233)

Paní Mirka jazykovou bariéru překonala: „*Syn taky anglicky neuměl, já jsem mu říkala, že mu neporadím se školou. Takže jsme to tak nějak plácali a doma jsme mluvili anglicky*

a televize. Obrovské omezení jazykem, co je pro lidi základní způsob komunikace. To si nikdo neuvědomí, jaký to je obrovský problém.“ (M-256)

Paní Ema i paní Mirka se do jiné země přestěhovaly za svými manžely, a proto pro ně nebyla jiná možnost, než jazykovou bariéru překonat. Paní Ema v současnosti pracuje jako učitelka na základní škole a její češtiná má pouze jemný přízvuk. Paní Mirka v Americe dosáhla významné manažerské funkce. Zde v České republice vyučuje anglický jazyk a klade velký důraz jak na gramatiku, tak na výslovnost, kterou mnozí z učitelů nepovažují za tak důležitou. *„Když třeba slyším, jak něco vyslovuje špatně, tak řeknu, buď to vyslov správně anglicky, anebo to raději vyslovuj česky.*“ (M-309)

S poslední položkou v kategorii Další bariéry, se kterou se seznámíme, se nachází pod kódem **Manžel**. Toto téma se týká pouze jedné z respondentek, ale prolíná se celým rozhovorem. U ostatních dotazovaných je manžel spíše podporou, jako bylo například výše popsáno u paní Karly.

Paní Jindra se svěřila se situací, která nastala, když chodila do kurzu v období, kdy měl syn jeden rok: *„Zůstávala jsem tam na noc a malý měl rok a hlídal ho manžel. I když normálně to nebral, ze začátku to strašně sabotoval, protože mi chtěl dokázat, jak jsem hrozná matka, ale pak se s tím srovnal.*“ (J-47) Později přemýšlela nad studiem vysoké školy: *„Chtěla jsem jít na vysokou, ale můj muž byl západně proti, protože to považoval za velkou ztrátu času.*“ (J-74) Další vzdělávací kurz probíhal v Uherském Brodě, hradil ho úřad práce a paní Jindra měla prodlouženou dobu evidence na úřadu práce, přesto měl manžel výhrady: *„A když jsem jela poprvý z toho kurzu tak se mi stalo, že mi ujel spoj hnedka do Brodu, takže jsem nebyla schopná stihnout vybrat si dítě do školky a musela jsem volat manželovi, aby pro něho dojel do školky. On byl proti, abych na ten kurz jezdila, protože to bylo pro něj nepohodlný, takže byly kecy kvůli tomu.*“ (J-117) Skutečnost, že se paní Jana vzdělává přes internet, jejího manžela příliš nerozrušuje: *„On to neví, co já dělám na internetu, smích.*“ (J-124) Následující ukázka říká, jak se paní Jindra s touto bariérou popasovala: *„Já jsem mému muži řekla, že když mně přestane otravovat, tak do tří let může on přestat pracovat. Může být správce u nás na pozemku, může se starat vo dům a vo ovce a může si tam bagrovat, nemusí už programovat. Myslím si, že v posledních měsích jsem ho přesvědčila, že na to mám, protože mám takový výsledky, že přestal mojí práci brát jako ztrátu času a vidí tam ten potenciál. Přestane pracovat na pc pro cizí lidi a bude si pracovat na svých vlastních projektech.*“ (J-240)

I tento typ bariéry se stal ve svém konečném důsledku hnacím motorem dalšího počínání naší respondentky.

6.5 Individuální bariéra

Závěrečná otázka pro každou z respondentek byla na její specifickou osobní bariéru. V některých případech se individuální bariéra shodovala s některým druhem výše popsaných bariér a někdy se respondentky rozhovořily o svém vlastním postoji ke vzdělávání.

Pro paní Anetu je v současnosti osobní překážkou kolegyně v zaměstnání, jak bylo popsáno výše u bariér nazvaných Bariéra pracovního prostředí. Paní Ema pociťuje osobní problém se zařazením do společnosti jiného národa: *„Na začátku mně brzdila diskriminace i jako ženy, a to hlavně jako cizinky, ale to bylo hlavně v profesní oblasti. Říkali mi v práci, že nechtějí žádné vlivy ze západu. Pak jsem trochu zápasila s jazykem.“* (E-148)

Snad si jako společnost ani nechceme přiznat, že bychom diskriminovali ženy, proto je určitě zajímavý pohled zvenčí, který nás přinutí k sebereflexi. S tímto názorem jistě souzní otázka nízkého sebevědomí, která u paní Emy není vůbec aktuální, jak bylo popsáno u kategorie Sebevědomí. Nabízí se myšlenka, zda nízké sebevědomí není provázáno s projevy diskriminace od okolí. Anebo také naopak, pokud ženy vyjádří dostatečné sebevědomí, projevy znevýhodňování od okolí se oslabí a ženám se dostane více respektu.

Paní Iveta za osobní překážku považuje to, jak na ni nahlíží její okolí: *„Ani do cvičení bych nechodila skrz tu skladbu, kdo tam je, oni se začnou pomlouvat, když jim nejdu na oči, tak na mě nemyslí.“* (I-213)

Paní Jindra pociťuje v současnosti dvě překážky, ale zároveň, už má pro ně řešení. *„Existuje skupina evropských podnikatelek, kterou vede Geme Avent, angličanka, mimořádně úspěšná on-line marketačka. Mou současnou bariérou jsou vlastně dvě bariéry: jedna je, že se tam platí, je to roční kurz za 20 000 Kč měsíčně a druhá je, že já si na to ještě natolik nevěřím v mluvené angličtině. Nicméně jsem to vyřešila, protože jedna moje klientka je lektorka angličtiny a neulingvistická koučka, takže já jsem se s ní domluvila, že mně bude koučovat a ona mně pomůže překonat tu moji vnitřní bariéru, toho strachu z aktivního mluvení anglicky, to je řešitelný. Ta druhá bariéra v podobě peněz za kurz je pro mě překonatelná, když jsem si vzala vloni ten kurz, tak*

to bylo řešitelné a ten kurz mně hrozně moc posunul a vím, že tadleta skupina, pokud bych se toho opravdu účastnila, tak to zvedne můj byznys natolik, abych to zvládla zaplatit, je to investice, která se vrátí.“ (J-221)

O paní Karle a její velké osobní bariéry jsme již psali, celý rozhovor shrnula takto: „*Pozitivum toho učení je, že mně odvádí od těžkých myšlenek.“ (K-305)*

Pani Ludmila se na každou překážku dívá, jako na příležitost: „*Víš, moje heslo je, že všechno se dá řešit, spoustu věcí pořešíš sama, s něčím ti pomůžou ostatní, Jediné co nejde změnit je smrt. Můžeš bydlet na samotě v lese a můžeš žít plnohodnotný život a můžeš žít v Praze a žít život úplně plytký a prázdný. Záleží jen na lidech a na jejich rozhodnutích, jestli bariéry budou vnímat jako nepřekonatelné nebo jako příležitost postoupit někam dál.“ (L-174)*

Paní Mirka srovnávala systém vzdělávání v České republice a v zámoří: „*V Americe se chodí na test tak dlouho, až ho uděláš a tady neuděláš zkoušku, máš pár opravných, a když to neuděláš tak skončíš. V Americe si můžeš taky kromě pevně daných předmětů taky zvolit něco, co tě baví, i když je to z jiného oboru. Tady trochu chybí ta pružnost, nikdy jsem nepotřebovala ve svém oboru deskriptivní geometrii, i když možná, že mně naučila zvládat stres, prostě chybí tady taková pružnost ve vzdělávání.“ (M-316)*

Paní Radku trápí nedostatek financí: „*Já se to vždycky snažím nějak zařídit, když chceš, dneska je aj spousta věcí na internetu, dá se to, člověk si nemusí kolikrát ani nijaké kurzy drahé platit a najdeš si to na tom internetu.“ (R-161)*

Paní Sára, pociťuje nedostatek motivace. Na otázku jaká překážka jí v současnosti brání v dalším vzdělávání, odpověděla upřímně: „*Asi lenost...smích“ (S-192)* Paní Zita zažívá stejnou situaci: „*Ne nic dalšího mně nepadá. Snad lenost.“ (Z-155)*

Závěrečné individuální bariéry nevybočily z řady bariér, o nichž bylo hovořeno, během všech rozhovorů.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Po provedení rozhovorů s dotazovanými se budeme věnovat hlavnímu výzkumnému cíli, který byl stanoven před rozhovorem a z něho vycházejím výzkumným otázkám.

Hlavním výzkumným cílem bylo prozkoumat jaké druhy bariér ženy žijící na venkově, v odlehlé oblasti České republiky, pociťují a jakým způsobem ženy k těmto bariérám přistupují a také poznat faktory, které nejvíce ovlivňují překážky ve vzdělávání. V případě celoživotního vzdělávání, stejně jako u jakékoliv jiné aktivity, se lidé setkávají s protichůdnými tlaky. Jedná se jak o překážky vnější, tak vnitřní. Ženy žijící na Moravských Kopanicích se setkávají ve svých vzdělávacích aktivitách s podobnými překážkami, jako obyvatelé celé České republiky. Ženy ve zkoumané oblasti brzdí nedostatek financí, skutečnost, že za vzděláním musí dojíždět do větších měst v okolí, nedostatek času, který věnují péči o rodinu. Překonávají samy sebe při nedostatku sebevědomí a nedostatku motivace. Na otázku, zda je celoživotní vzdělávání vůbec nutné, ani na chvíli neváhají s odpovědí a všechny odpovídají kladně. Některé druhy bariér korespondují s celorepublikovými výzkumy (Kalenda, Kočvarová, 2017), jiné byly více individuální a odkryly další prostor pro případné výzkumy.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo určení, kterou bariéru ve vzdělávání považují ženy na Moravských Kopanicích za zásadní. Z výzkumu vyplývá, že respondentky považují za zcela zásadní bariéru, která se týká péče o jejich děti. Je to překážka, která potká většinu žen. Její důležitost spočívá v tom, že ji ženy bezvýhradně přijímají a v podstatě s ní ve svém životě počítají. V několika rozhovorech o období, kdy se věnovaly dětem, vůbec nehovořily jako o bariéře. Bylo to období, kdy přijaly za své, že celý svůj čas věnují dětem. Nemají z toho špatný pocit, situaci vnímají jako přirozený běh života a necítily se nijak ochuzené, že se nemohly věnovat sobě. Naopak si nedovedou vůbec představit, že by jejich život probíhal jinak. Několik respondentek zmínilo, že je pro ně nepřijatelná situace, kdy by měly děti odkládat do velkého množství zájmových kroužků nebo posílat do dětských jeslí, ještě kdy jsou děti opravdu malé. Děti se v konečném důsledku projeví jako motivace k dalšímu vzdělávání. Stav, kdy je žena bezdětná, se ukazuje z dlouhodobého hlediska větší, jakousi duševní bariérou, protože chybí motivace, jelikož žena nemá pro koho být vzorem. Bariéru nedostatku času, kdy se žena věnuje svým dětem, lze určitě zobecnit na ženy v celé České republice. Čas ukáže, jaký bude vývoj péče o děti s ohledem na vzdělávání žen v naší společnosti v budoucnosti.

První z dílčích výzkumných otázek zní, jak aktivně přistupují ženy na Moravských Kopanicích k odstraňování bariér v dalším vzdělávání. Z výzkumu vyplynulo, že v okamžiku, kdy se ženám ve zkoumané oblasti postaví do cesty za jejich cílem se vzdělávat nějaká překážka, téměř ihned přemýšlí nad, tím, jak ji překonat. Rozhovory odkryly skutečnost, že se ženy potřebují na chvíli zastavit, popřemýšlet nad problémem, často se pak na problematiku podívají z jiného úhlu a hledají cestu jak svého cíle dosáhnout. Hledají náhradní finanční zdroje, uspořádají si čas, procházejí nabídky vzdělávacích aktivit, které nabízí internet. Složitější je otázka bariér osobnostních, jako je například nedostatek sebevědomí, kdy musí pracovat na svém vlastním rozvoji, ale ani v tomto případě, ženy nejsou pasivní a nepřijímají trpně svůj úděl. Můžeme pouze předpokládat, že je to dáno skutečností, že žijí nebo se rozhodly žít v prostředí venkova, které přináší mnohé drobnější komplikace i v běžném životě. V rozhovorech se několikrát opakovalo, že nepřízeň osudu v jakékoliv podobě spíše respondentky vybudila k větším výkonům.

Poslední položkou v dílčích otázkách je nepřekonatelnost některé z bariér. Bariéra, kterou lze chápat jako těžce odstranitelnou, představuje pro ženy ze zkoumané oblasti, nepříznivý zdravotní stav jejich dětí. V takovémto případě, žena přehodnotí systém svých priorit a jednoznačně dá přednost dítěti. Toto chování je pochopitelné, zcela přirozené a určitě obdivuhodné.

Všechny respondentky se věnují vzdělávání hlavně z profesního hlediska. Aktivně vytváří nová pracovní místa nebo se rekválifikují a zaplňují volné místo na trhu práce. Zajímavý postoj, který vyplynul z některých rozhovorů, je ten, že se ženy vzdělávají také z důvodu, aby obohatily oblast, ve které žijí. Lidé žijící mimo Moravské Kopance, projevují názor, že vysokoškolsky vzdělaný člověk se automaticky musí z venkova odstěhovat, protože pro něho nevidí v dané oblasti uplatnění.

7.1 Závěr výzkumu a doporučení pro praxi

Rozhovor je zajímavým výzkumným nástrojem kvalitativního výzkumu, mimo jiné proto, že až při podrobném poslechu si výzkumník lépe uvědomuje pravý obsah sdělení, to co je „říkáno mezi řádky“. Při opakovaném poslechu si uvědomuje melodii i výšku hlasu. Sebevědomí a klidní lidé hovoří v jedné rovině a jen při opravdu důležitém sdělení hlas změní svou intonaci. Naopak lidé rozháraní, ti kteří nevědí, co vlastně chtějí, mluví

chvilku tiše, chvilku velmi hlasitě, pomalu nebo drmolí. Pro většinu respondentek byly rozhovory hlubokou sebereflexí, ke které se zatím nedostaly. Některé měly během rozhovorů slzy v očích a říkaly, že se takhle zpětně nikdy na svůj život nedívaly. Je velmi potěšující, že rozhovory prováděné pro tento výzkum, některé z respondentek motivovaly k rozvoji.

Ty z dotazovaných, které pocítovaly nižší motivaci nebo obavy z nějakého druhu sebeprosazení, do několika týdnů postoupily v zaměstnání nebo se rovnou do nějakého druhu vzdělávání pustily. Sebereflexe v podobě rozhovoru byla přínosná pro respondentky, protože jim pomohla k uvědomění si vlastních omezení a zároveň naznačila cestu k jejich překonání.

O průběh výzkumu této bakalářské práce projevilo zájem i mnoho žen, které nebyly osloveny a byly by se rády do výzkumu zapojily, protože jim téma přišlo zajímavé. A to nejen z hlediska bariér, které je provází v současnosti, ale také, aby se dozvěděli o životě žen a jejich postojích ke vzdělání v předcházejících generacích.

Příčinu bariér ve vzdělávání, nelze hledat pouze ve vnějších vlivech, ale také v osobním přístupu každého jedince. Bariéra, která byla problémem u jedné respondentky, u jiné respondentky neznamenala překážku. Je přínosné vědomě pohlížet na svůj život, vyhledat svá slabá místa a učit se je překonávat.

8 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala bariérami ve vzdělávání u žen na Moravských Kopicích. Teoretická část bakalářské práce se zaměřila na vzdělávání dospělých v jeho třech úrovních a to formální, neformální a informální. Pozornost byla dále věnována také rozdílům ve vzdělávání v mládí a v dospělosti. První část zahrnuje také problematiku vzdělávání dospělých z hlediska žen. Druhá část byla věnována bariérám ve vzdělávání a jejich rozdělení na osobnostní, situační, institucionální a další. V této části jsme byli informováni o tom, že osobnostní bariéry jsou překážkami v podobě vlastních podceňujících pocitů či slabé vůle, institucionální bariéry vyvstávají v podobě nedostatečné nabídky vzdělávacích aktivit a při situačních bariérách komplikují ideální stav vnější nepříznivé okolnosti, jako je nedostek financí či času a v našem případě odlehlost bydlení. Příkladem dalších bariér například může být nepříznivé působení okolí na jedince. Třetí oddíl teoretické části hovoří o vzdělávání žen v oblasti venkova a podrobně popisuje oblast Moravských Kopic. Dále se v této kapitole uvádí vývoj školství na Kopicích a je pohovořeno o obcích patřících do dané oblasti.

V praktické části byly pomocí kvalitativního výzkumu zkoumány postoje deseti respondentek různého věku, ohledně překážek ve vzdělávání. Získaná data byla zpracována pomocí otevřeného kódování a následně analyzována. Závěrečná diskuze shrnuje a interpretuje dosažené výsledky.

Zjištěné informace nás přivedly k závěru, že bariéry při vzdělávání, které ženy pocítují ve zkoumané oblasti, do jisté míry korespondují s překážkami, které ukázal předešlý výzkum od Kalendy a Kočvarové z roku 2015, zkoumající bariéry ve vzdělávání u dospělé populace v celé České republice (Kalenda, Kočvarová, 2017).

Z našeho výzkumu vyplynulo, že ženy v určitém období svého života dávají přednost dětem před vlastními vzdělávacími aktivitami a naprosto prvořadý je pro ně zdravotní stav dětí. Otázka financí je stejně ožehavá, jako ve všech dalších oblastech současného života. Nutnost za vzděláním dojíždět a vědomě zvolený život na odlehleém venkově nutí ženy pečlivě vybírat cenu i kvalitu vzdělávání. V tomto případě, i když se odlehlost jeví překážkou, je pro ženy prioritou život v čistém prostředí a přiblížení se tradičním hodnotám.

Otázky sebevědomí a motivace jsou důsledkem vnitřního nastavení každého člověka a pochyby o účelnosti vzdělávání nejsou často zaměřeny všeobecně na oblast

institucionálního vzdělávání, ale pouze na jednorázové vzdělávací kurzy. Nedostek vzdělávacích aktivit je v současnosti kompenzován možností využívat prostředí internetu, dostupného i v oblasti venkova.

Kategorie dalších bariér ve vzdělávání by určitě zasloužila podrobnější průzkum a následné rozčlenění. Nejen pro respondenty, ale také pro ty, kteří se bariérami ve vzdělávání zabývají, může být užitečná otázka, jaký dopad má naše chování na děti a na dospělé v našem okolí a jestli my sami svým chováním, nevytváříme u druhých bariéry emočního charakteru. Stejně tak bariéra pracovního prostředí nás může přivést k sebereflexi a otázkám jak působíme na své kolegy v zaměstnání.

V dnešním globálním světě, se může každý z nás setkat se situací, kdy bude nucený žít v jiné zemi s odlišným jazykem a bude postavený před jazykovou bariéru. Výzkum této bariéry nás přiměl k uvědomění si skutečnosti, že překonání této jistě nemalé překážky, chce velké odhodlání a ve svém výsledku dává výhodu jak v profesním, tak v běžném životě. Prostor pro další zkoumání překážek ve vzdělávání přináší také oblast významu podpory od nejbližší i širší rodiny.

Na úplný závěr tak můžeme říci, že kladný postoj ke vzdělávání a aktivní přístup k odstraňování bariér stojících v cestě rozšiřování znalostí, je důležitým krokem na cestě rozvíjení kritického myšlení a osobní svobody, které jsou potřebné v každé době.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. 1.vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008,197 s. ISBN 978-80-87197-12-7.
- [2] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 176 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4824-5.
- [3] BINEK, Jan. *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: Georgetown, 2007. ISBN 978-80-86251-22-6.
- [4] BOČKOVÁ, Věra. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* Olomouc: UP 2000. ISBN 80-244-01550-X.
- [5] BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.
- [6] CROSS, K. Patricia. *Adults as learners: increasing participation and facilitating learning*. First edition. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, [1981], ©1981. XXX, 300 stran. Jossey-Bass classics. Higher and adult education series. ISBN 1-55542-445-7.
- [7] ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- [8] ČIHÁČEK, Vlastimil. *Bariéry účasti dospělých v kurzech celoživotního vzdělávání: "peníze jsou až na prvním místě"*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. U, Řada pedagogická = Studia paedagogica. 2006, roč. 54, č. U11, s. [119]-131. ISBN 80-210-4143-9
- [9] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- [10] HÚSEK, Jan a Antonín BOHÁČ a Lubor NIEDERLE. *Moravské Slovensko*. Boskovice: Albert, 2014. Národopis lidu československého. ISBN 978-80-7326-249-5.
- [11] CHÝLKOVÁ, Miluše. *Moravské Kopanice a život zdejších žen*. Brno: [Filosofická fakulta Masarykovy university], 1950. 139 s.

- [12] JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada. ISBN 80-86156-31-1.
- [13] KOPECKÝ, Martin. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Andragogika. ISBN 80-86432-96-3.
- [14] KUKULKA, Josef. *Historický místopis okresu Bojkovice 1848 - 1960*. Olomouc, 1975.
- [15] LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: (kapitoly o dobrovolné skromnosti.)*. Brno: Veronica, 1994. ISBN 80-85368-18-8.
- [16] MILANA, Marcella, ed., HOLFORD, John, ed. a MOHORČIČ ŠPOLAR, Vida A., ed. *Adult and lifelong education: global, national and local perspectives*. First published. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2016. xi, 172 stran. ISBN 978-1-138-64682-7.
- [17] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- [18] MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 323 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.
- [19] PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Olomouc: DAHA, 1997. Promos. ISBN 80-902232-1-4.
- [20] PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.
- [21] PAVLÍK Oldřich, CHALOUPKA, Luboš, KOHOUT, Karel (ed.). *Vzdělávání dospělých*. Praha: ÚIV, 1997. 111s.
- [22] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [23] PRUSÁKOVÁ, Viera. *Osobnosť lektora vo vzdelávaní dospelých*. Banská Bystrica: Belianum, 2014. ISBN 978-80-557-0801-0.
- [24] PRUSÁKOVÁ, Viera. *Základy andragogiky: I.* Gerlach Print, 2005. ISBN 8089142052, 9788089142057

- [25] RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, ed. *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- [26] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [27] TEŤHAL, Vladimír. *Starý Hrozenkov: pamětní kniha k 750. výročí první zprávy o obci*. Starý Hrozenkov: Obec Starý Hrozenkov, 2011. ISBN 978-80-260-4017-0.
- [28] VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.
- [29] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.
- [30] VLACH, Jaroslav. *Uherskobrodsko*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1960. Oblastní turistický průvodce. 123 s.
- [31] VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 356 s. Knižnice Sociologických aktualit. ISBN 8086429180.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] KALENDA, Jan; KOČVAROVÁ, Ilona. *Proměny bariér ke vzdělávání dospělých v České republice: 2005–2015*. *Studia paedagogica*, [S.l.], v. 22, n. 3, p. 69–89, říj. 2017. ISSN 1803-7437.
Available at: <<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/1657/1893>>. Date accessed: 22 srp. 2018
doi:<http://dx.doi.org/10.5817/SP2017-3-5>.
- [2] Oficiální stránky. webdesign: Origine. [online]. © 2015 [cit. 19.01.2019]. Dostupné z: <https://www.zitkova.cz/soucasnost>
- [3] Šablona: Gray Whale od basilosaur.us. Obec Vápenice. [online]. © 2019 [cit. 19.01.2019]. Dostupné z: https://www.vapenice.cz/?page_id=14
- [4] Vytvořil WordPress. Vzhled: Masonic od ThemeGrill. © 2019. [online]. © 2019 [cit. 19.01.2019]. Dostupné z: https://www.vyskovec.cz/?page_id=5

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SH Starý Hrozenkov.

SŠ Střední škola.

VŠ Vysoká škola.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Schéma kódů.....	37
-------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Charakter výzkumného vzorku.....	33
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

- P I: Rozhovor, paní Karla
- P II: Tabulka zpracování kódů
- P III: Souhrnná tabulka zpracování kódů
- P IV: Otázky pro výzkum
- P V: Informovaný souhlas

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR, PANÍ KARLA

P I: Rozhovor, paní Karla

Karla, asistent pedagoga, 42 let, 3 děti, SŠ, Starý Hrozenkov

Vystudovala jsi několik středních škol a máš několik maturit..

Ano, mám tři maturity

Povyprávěj mi o tvém přístupu ke vzdělání, jak k institucionálnímu, tak ke tvému vzdělávání osobnímu, zájmovému. Chodíš do folklorního kroužku, takže jakým způsobem zasahuje vzdělávání do tvého koníčka. Zkusme, ale začít o těch maturitách. První maturita byla zřejmě na první střední škole, kam jsi šla po základce.

První střední škola co jsem dělala, byla v Bojkovicích. Tam bylo dojíždění šílené, protože do Bojkovic se dostat na sedmou ranní se nedalo. Buď jsem musela jet v půl šesté do Brodu a odtud vlakem nebo jsem jela úplně prvním dělnickým v 4:45 přímo do Bojkovic, takže jsem byla po páté v Bojkovicích a šla jsem nahoru do školy, kde mi sestřičky otevřeli a hodinu jsem čekala v tělocvičně, až mně začala první hodina. Když mamka dělala na Žítkové na domově, tak jsem jela s ní, o půl šesté, autobus nás vysadil na rozcestí na hlavní silnici, pěšky jsme musely na Řepové asi kilometr, odsud nám jel autobus na Žítkovou, a pak ze Žítkové do Bojkovic. Takže to bylo takové komplikované. Ale pořád se to dalo, na osmou se to dalo zvládnout a škola mně bavila, protože to bylo zaměřené na pedagogiku. Na rodinku jsem napřed nechtěla, to byly ty rodinné školy. Chtěla jsem jít na zdravotku, ale tam jsem se nedostala. Tak jsem šla na tu rodinnou školu, protože to byl boom po revoluci. Tato škola byla zaměřená na vychovatelství a ošetrovatelství a po dvou letech jsem si vybrala vychovatelství, kde jsme měli hodně pedagogiky psychologie a takové ty předměty, co využijí učitelky v mš. Děly jsme přípravu na celý den, dělaly jsme zásobníky her a nevím co všechno možné, co se týkalo výchovy v předškolním věku, ale

SITUAČNÍ
BARIÉRY

Dojíždění

hlavním bylo ošetrovatelství, takže jsme tam měly hodně zdravotědu, somatologii a už nevím co všechno. Bylo to zbrané z velké šíře ale nejmíc mně lákalo vychovatelství malých dětí.

Proč sis, ale potom vybrala ještě tu další maturitu? Ta byla v jakém oboru?

To byl úplně jiný obor, protože polovina holek šla na výšky, mně se tehdy strašně nechtělo, spolužačky mě přemlouvaly, ale já jsem řekla, že půjdu rači dělat.

Proč se ti nechtělo?

Ve čtvrtáku nám řekli, že zjistili, že nesplnili jakési osnovy a že to nestihneme, protože jsme byly začínající ročník dívčí katolické školy, a že budeme muset jít ještě do pátáku. Takže my jsme začaly ve čtvrtáku pozvolnu, když jsme měly ještě ten páták, jenomže po vánocích řekli, že všechno bude jinak a musíme se připravit na maturitu a musely jsme zase všechno dohnat připravit se na tu maturitu a já už jsem věděla, že už nic víc nechci. Potom jsem si řekla, co ale budu dělat? Pak jsem dostala takový impuls, že se tady se udělaly státní hranice a byli špeditéři, celníci a policajti a nevím co všechno, a to se stalo vidinou budoucnosti, protože bylo jasné, že tam práce bude. Takže jsem si udělala celní deklarantství, které otevřeli jeden rok na zemědělské škole v Brodě, a to studium bylo ukončeno zase maturitní zkouškou. Bylo to veřejně správní a administrativní činnost a celní deklarantství všechno dohromady. To bylo fakt zase z jiného soudku, byla tam ekonomika, management, účetnictví a takové ty věci. Tak docela se to dalo – výuka probíhala ohledně celnictví, špeditérství, jaké mají kódy zboží, takže jsem zase – hurá - měla něco dalšího a taky jsem měla práci.

Tady mně nebrzdilo nic a už jsem se ani tolik nebála jako u té první maturity. Říkala jsem si, že buď to udelám nebo neudělám, už mám maturitu, už můžu jít něco dělat

**OSOBNÍ
BARIÉRA**
Nedostatek
motivace

Je zvláštní, že jsem tehdy po tom 4 ročníku, i když jsem chtěla dělat něco s dětmi, tak jsem šla dělat špeditérství, asi to byla nová možnost, která se otevřela, a bylo to něco nového, protože polovina Hrozenkova dělala na hranici.

A tam tě nenapadlo studovat vysokou školu?

Byla jsem přesycená studiem. Za prvné jsem nechtěla a druhé jsme byly s mamkú samy a všechno by bylo na mamce, z finanční stránky. Bráchové už byli pryč a mamka by musela všechno platit. Tam zemřel náš taťka a i ten rok co jsem jezdila do Brodu, polovinu střední v Bojkovicích. Byla jsem závislá na mace, na jízdě, na kapesném, na jídle a mamka to táhla z jedné výplaty, tak jsem říkala, že půjdu rači do práce, protože jsem věděla, že budou peníze a té mace musím pomoci. Jsme na baráku, to byl druhý důvod, že jsem ji nechtěla zatížit vysokou školou. Kdybych šla dělat nějakou brigádu, i když jsem chodila každé léto na brigádu třeba do obchodu, takže prázdniny jsem úplně neprolenošila

A pak vidina peněz, že budu vydělávat a abych si něco pořídila, tak jsem šla dělat po škole.

Moc jsem toho, ale nenadělala, v práci jsem byla akorát dva roky. Byla jsem zaláskovaná až po uši a čekala jsem prvního kluka a pak začaly všechny ty peripetie.

Jestli by ti nevadilo, dotknout se tohoto tématu, protože tady nám vyvstává velká bariéra týkající se zdraví tvého dítěte...

Bylo to úplně hrozné, protože ten první rok jsem prožila s klukem v nemocnici. Má cystickou fibrozu, což pro mě bylo strašně nové a nevěděla jsem co to je. Od jeho 7 týdnů až do 5 měsíců jsme byli pořád v nemocnici. Bylo to šílené, nevěděli jsme, co nás čeká, nebo věděli, ale vůbec jsem si nedovedla představit, co to obnáší.

Studovala sis něco o té nemoci?

OSOBNOSTNÍ
BARIÉRA

nedostatek
motivace

SITUAČNÍ
BARIÉRA

nedostatek
financí

SITUAČNÍ
BARIÉRY

zdravotní stav
dítěte

Co jsem se dozvěděla, co jsem si přečetla, ty vyhlídky jsou velmi špatné a ani teď to nechci ani vědět ani slyšet.

Ani se nechci účastnit nějakých setkání lidí s touto nemocí. Chodí nám pozvánky, abychom se přihlásili do klubu - Co je to cystická fibróza. Přihlásili jsme se, ale mně dělá zle i to když nám chodí zpravodaje, kde jsou nějaké příběhy nebo kontakty. Je to pro lidi co jsou nemocní nebo pro rodiče aby byli informováni, ale já to nemůžu číst, mně to hrozně vadí. Bylo to hrozné a pořád je to hrozné. Ale člověk to už trochu jinak nese, když vidím, že je spokojený, má holku, má školu dodělanou, chodí do práce, ale ta vyhlídka je moc špatná. A každý den je horší, ale tak to prostě je. Takže to je mně vlastně jakoby na moc roků zablokovalo. Byla jsem s ním doma 6 let, pak se narodil prostřední syn a pak jsem byla na další mateřské. Ta péče byla největší, než začal jíst, než si začal sám inhalovat a podávat léky. Inhalování cvičení a odsávání jsem dělala s ním. To byla moje škola. To jsem věnovala jen jeho nemoci, vlastně vzdělání proti mé vůli. Musela jsem se naučit cvičení - Vojtovu metodu, jak různě rehabilitovat, jak správně dýchat a takové věci. Pořizovali jsme různé pomůcky a finančně to bylo pro nás těžké. Jezdili jsme do Brna, do Prahy, do Brna, do Prahy a do toho několikrát Hradiště. Rehabilitace a to bylo každý měsíc něco. Takže zatížení finanční bylo pro nás jako pro mladé rodiče obrovské. Bylo nám asi 22 let a dalších 8 let to bylo velmi složité a náročné.

Ale když se potom narodil další kluk, bylo to už trochu jinší, už se to tak rozředilo mezi ty kluky, už jsem jenom nemyslela na toho nemocného. Já před ním nerada o tom mluvím, i když je v televizi něco o té nemoci, tak hned televizi přepínáme. Je dospělý, už to ví, ale zbytečně to nezdůrazňujeme a nechceme ty informace zvýrazňovat. Možná je to je to blbé řešení, ale nechceme se do toho nějak víc zaplétat. Ani když je setkání rodičů, ty děti se stkávat nesmějí, ale ani s rodiči se nechceme setkávat.

SITUAČNÍ
BARIÉRY

zdravotní
stav dítěte

Pak se nám narodil nejmladší chlapec, takže jsem byla, vlastně od 22 let do 36 let doma. 14 let - to byla šupa.

Když ses pak začala poohlížet po práci, měla jsi nějakou vizi dalšího vzdělávání?

To bylo vlastně, když se narodil prostřední, tak už tehdy jsem si myslela, že bych se měla ohlédat po nějakém zaměstnání a dodělat si nějaké vzdělání - říkala jsem si co teď? Ptala jsem se ve školce, že by mně vzdělání stačilo a ředitel řekl, že to by nestačilo. Za těch 14 roků se podmínky změnila a vzdělání mi nestačilo. Ono se hodně změnilo, už jsem nemohla ani do školky, ani jako vychovatelka a podmínky byly úplně jiné a vzdělání mi nestačilo. Tak jsem se ptala třeba v kanceláři na nějakou práci, třeba na obci na placení poplatků, ale tam to taky nevyšlo, protože jsem otěhotněla s nejmladším synkem. Tehdy mi říkala kamarádka, která je učitelkou, jak jsem byla na mateřské, ať si dodělám tu vysokou v Ostravě. Na pedagogiku brali tehdy bez přímaček, ale já jsem si řekla, že že to nestojí za to, nemohla jsem nejstaršího nemocného někomu nechat na krku, třeba babičce, a k tomu další dva malí a tak jsem nějak vzdělání hodila za hlavu. Zase tady byla otázka finanční, člověk sa ohlédá na peníze, když máš rodinu, děti, tak je to zase úplně jinak.

Takže to vypadá, že děti byly bariérou vzdělávání, ale zase jsem se vzdělávala jinak. Bavilo mně zpívání ve folklorním kroužku, kde se učíme zpívat nové písničky, takže to mně taky nějak obohacovalo.

Tam sis našla variantu vzdělání, kterou sis mohla dopřát souběžně s rodinou...

Ano to bylo v místě, žiju tím, baví mně to a je to naše historie. Studovali jsme knížky a našly jsme část kroje, který byl úplně zapomenutý. Hlavně to byly ostatní holky, ale zajímalo mně to co, zjistily, že obnovily zapomenutou část kroje. V zemském muzeu jsme dohledaly, že byla jiná pokrývka hlavy než šátek, kdysi

SITUAČNÍ
BARIÉRY

Péče o rodinu
a děti

dávno ty ženské opravdu nenosily šátky velké a malé vyšívané šátky a tuto historicky doloženou šátku jsme dohledaly a začaly jsme je vyšívat. To bylo taky takové to pídění po nových informacích. Taky se ráda dozvídám něco nového o krojích, o technikách vyšívání, i když nevyšívám. I bavlnky mám koupené, i vyšívací plátno, ale bavlnky se rozdělili děčkám, když je potřebovali do školy a bylo po vyšívání.

Hlavně mně baví zpívání, máme vedoucí souboru, která má hudební vysokou v Bratislavě vystudovanou a učí nás nové písničky.

A to bylo opravdu takové to jediné, kde jsem se vzdělávala, když byly děti malé. Na nic jiného čas nebyl.

Po poslední mateřské jsi začala pracovat na poště jako doručovatelka ale to tě moc nebavilo...

Pořád jsem měla spády jít do školy. To mně fakt chytlo. Dělala jsem si starosti, kde seženu práci se třemi dětmi. Brod všechny nezachráním a říkala jsem si co teď? To byla taková náhoda, poštačka mi nechala ve schránce lístek, že pošta hledá brigádníky k zaučení. Tak jsem si řekla, že bych to zkusila, zastupovala jsem za dovolené a za nemoci a pak jsem nastoupila trvale. Byla jsem tam 3 roky.

Impulz k dalšímu studiu mi dala kamarádka učitelka, která začala studovat a já jsem si říkala, že tíhnu k práci s dětmi. Jsem ten typ pracovat jak se seniory, tak mně baví práce s dětmi. Nevadila mi praxe v nemocnicích – přebalování, krmení – to nebyl můj problém, mně to fakt naplňovalo. Bylo mi to bližší, než třeba nějaký ekonomický směr – smích.

A když ta kamarádka učitelka začala studovat, tak jsem si říkala - ta je šikovná. Říkala jsem si, že bych si taky něco chtěla dodělat. Ona dělala v družině a říkala mi, ať se zkusím zeptat po nějaké práci ve škole. Moje vzdělání, ale nestačilo a já jsem začala pátrat, co bych si mohla dodělat v oblasti pedagogiky, abych mohla dělat aspon

SITUAČNÍ
BARIÉRY

Péče o rodinu
a děti

v družině s děckama. Tak jsem našla dálkové studium, kamarádky mně podpořily, bylo to na $\frac{3}{4}$ roku v Kroměříži na pedagogické škole, obor asistent pedagoga, pedagog volného času a pedagogické minimum. To si dodělávali většinou vysokoškoláci, aby mohli učit. Byl tam jeden inženýr chemie a chtěl dělat učitele chemie na střední škole. To pedagogické minimum si dodělávali vysokoškoláci, aby mohli učit. Mně se líbil pedagog volného času. Já jsem byla v domnění, že volný čas je čas trávený třeba v družině - tak nám to bylo i řečeno. Tak jsem si říkala, že to je, dobré, že bych si dodělala další kolo k mému dosavadnímu vzdělání. Ukončeno to bylo jen nějakou zkouškou a dali nám certifikát. Zkouška byla jednoduchá.

Toto jsem měla a jsem teda pedagog volného času, a když jsem se ptala, jestli můžu vést družinu tak mi bylo řečeno, že na družinu to nestačí, má tam být učitel prvního stupně nebo vychovatel s vš. Tak jsem si řekla, že nic. Co budu dělat? Bylo mi řečeno, že můžu dělat v domě dětí a mládeže nebo podobných organizacích. To bych musela dojíždět. Dělali ten kurz asi 4 holky z Brodu přímo z toho domu dětí. Já jsem si ale myslela na tu družinu.

A pak jsem zkusila udělat přímačky na vš, ale to nedopadlo. Málo jsem si věřila a spíš jsem si myslela, že já to nemůžu zvládnout a taky jsem to nezvládla. Tak jsme si říkali, že udělám to vychovatelství. Nastoupila jsem do Přerova na pedagogickou školu. Myslím, že učitelství prvního stupně pro mě nepřipadá v úvahu. Mám kamarádku, která to vystudovala, a to bych nedala. Byla taková možnost i ve Zlíně, ale ten rok tento obor zrovna neotvírali. Kamarádka toto udělala ve Zlíně a teď učí ve škole. Další možnosti byly ve Znojmě nebo v Čáslavi, ale blíž mi ten Přerov, a to bylo nejbližší a hlavně nabízeli studium dálkové. No a tak jsem říkala - tak já to zkusím. Dala jsem přihlášku

OSOBNOSTNÍ
BARIÉRA

Nedostatek
sebevědomí

Nedostatek
vzdělávacích
možností

a už to jelo. A díky kamarádům, kteří mi strašně moc pomohli, jsem to všechno zvládla.

Bylo dobré, že jsem tam mohla jezdit vlastním autem. Vlakem jsem jela jenom jednou, když jsem dělala přímáčky. Cesta vlakem by mně přišla finančně o polovinu mén než autem, ale jela bych 3 hodiny tam a 3 nazpátek. Autem jsem tam dojela za hodinu a půl. Jezdila jsem tam vždycky ve čtvrtek. Teď na to vzpomínám, že to bylo fakt super - smích

I když jsem často brečela, brečela jsem, i když jsem se přihlásila do Kroměříže a hned první den začala výuka přednášky a diktovali, co všechno po nás budou chtít a napsat snad 30 stránkovou seminárku a já jsem začala chytat paniku. Jela jsem za bráchou a tam jsem brečela, že na co jsem se to dala... smích - pro mě psaní je úplně hrozné.

Proč je to psaní pro tebe tak hrozné?

Asi nemám nějakou fantazii, i když bych to možná ani neřekla, protože jsem vymyslela scénář k pásmu našeho folklorního kroužku a to byly moc pěkné pásma. A to se nebojím, ale to psaní do školy, ani na základce, moje slohovky končily na druhé straně. smích

Ale překnala jsi to...

Toto mně mrzí a vadí. Mně nevadí zkoušky, ano musím se naučit a já se naučím a něco ze sebe vždycky dám. Dokážu o tom, co jsem se naučila mluvit, ale to psaní je pro mě hrůza. Já si myslím, že se na výšce furt píšou nějaké seminárky, to je pořád a já to nemůžu. Já se tohoto moc bojím. Úplně strašně. Pro mě to psaní je hrozné, nevím proč. Ty zkoušky ani připravování mně tolik nevadí, jak něco napsat.

Myslíš, že tento problém má základy třeba na základní škole?

INSTITUCIONÁLNÍ BARIÉRA

Nedostatek
vzdělávacích
možností

SITUAČNÍ BARIÉRY

Dojíždění

OSOBNOSTNÍ BARIÉRA

Nedostatek
sebevědomí

OSOBNOSTNÍ BARIÉRA

Nedostatek
sebevědomí

OSOBNOSTNÍ BARIÉRA

Nedostatek
sebevědomí

To opravdu nevím, nejsem psací ani čtecí typ, a to se sebou souvisí. Číst povinnou četbu to bylo pro mě někdy utrpení, i když jsem to přežila, spíš mně bavily ty holčičí romány v pubertě – smích. A to psaní s tím čtením asi dost souvisí. Když nečeš, tak se hůř píše. Člověk to pak sice překoná, ale to bedákání, že to nedám a já nevím co všechno. A hlavně neovládám počítače.

Toto je velice zajímavá překážka, protože všichni tvoji kluci jsou počítačově velmi zdatní. Stačí zavolat a opraví všechno, co se týká pc...

To, když jsem si vzala svého, tak to jsem byla king, já jsem uměla jsem zapnout a vypnout a poslat a dneska kde, za ty roky je všechno jinde - a já jsem zůstala u zapnout, vypnout a odeslat poštu. Když k tomu sednu, hned volám kluky, že to nejde a kluci hned mají šak to tady klikneš, tam klikneš a já pomalu nevím, co ta myš dělá. To mně vadí, že nejsem zdatná v počítačích. Ale já zas když na to nemám čas, jsou důležitější věci než sedět u pc, i když počítač je důležitý pro práci. Teď ve škole – řekne ředitel, pošlete mně to v mejlu, no kde já - to hned volám kolegyně, holky ukažte mně to. **Já jsem úplně počítačový dinosaur a tím si myslím, že i na vš by to bylo pro mě moc těžké.**

Když jsi pracovala na poště, tak ti řekli, že to tvoje studium pedagogiky není v souladu s tvou prací, a že to nebudou podporovat, a tak jsi odešla pracovat na zš jako asistent pedagoga...

Dali mně bariéru, tím, že mi řekli, že to moje studium pedagogiky není v souladu s mojí prací, a že to nebudou podporovat ale ta se stala naopak výhodou. Bariéra byla v tom, že jsem si musela vzít dovolenou vždycky v ten čtvrtek, když jsem byla v tom Přerově, ale to by mně ta dovolená na ten školní rok nevyšla, protože tam byly ještě praxe. Nechtěli mně to studium povolit, protože se to netýkalo vůbec pošty, říkali,

SITUAČNÍ
BARIÉRA

Nedostatek času
péče o rodinu a
děti

OSOBNOSTNÍ
BARIÉRA

Nedostatek
sebevědomí

Bariéra
pracovního
prostředí

kdybych studovala něco ekonomického směru možná a nechtěli mi dát ani neplacené vono. Na konci prváku jsem říkala manželovi jestli by mu nevadilo že bych šla na ÚP.

Tady bych hlavně chtěla říct, že mně v tom studiu manžel podporoval. Klidně by mohl říct, že všechno stojí peníze, ale já jsem měla výhodu, že mně podpořil. Řekl, chceš si to udělat, tak si to dodělej. Když mně na té poště nechtěli pouštět, tak jsem šla za manželem a zeptala jsem se ho, jestli by vadilo, že bych šla na pracák. On říkal, že to nějak uděláme a já jsem dala v červenci výpověď s tím, že půjdu na pracák a udělám si tu školu, když budu na tom pracáku. V srpnu jsem se hned přihlásila na pracák. Byli jsme na dovolené s manželem, a tam mi zavolal ředitel ZŠ, že jestli bych neměla zájem o práci ve škole, na místě asistenta pedagoga. Já jsem se divila - že to jde? On, že jasně - rozmyslete si to a dejte mi vědět. To bylo pro mě úplný zázrak - já pár dní na pracáku a takováto nabídka. Pak jsem mu volala, že to vezmu a od září jsem nastoupila jako asistent pedagoga a opravdu mně vyšel vstříc, že jsem měla hodiny uzpůsobené, abych mohla jezdit ve čtvrtek do té školy a mohla jsem si ji dodělat. Pan ředitel o mně věděl s tím, že jsem tam byla už po té Kroměříži, měla jsem tam danou žádost na práci v družině. A po dlouhé době mi vlastně zavolal a nabídl mi to místo asistenta pedagoga. Měl tam moji žádost a jenom se dozvěděl, že si dodělávám tu pedagogickou školu v Přerově a už jsem mohla nastoupit na místo asistenta pedagoga. Tady v té škole jsem studovala obor předškolní a mimoškolní pedagogika a učitel mateřské školy, klasická střední pedagogická škola.

Nejmladší chodí do 4 třídy, nechtěla by sis dodělat vysokou školu, až bude nejmladší třeba na vyšším stupni?

Pořád mně láká studium vš, ale taky si říkám, že bych si taky dala pauzu. Občas si říkám, jestli to stojí za to. Myslím, si že si o mně

říkají, že jsem stará, ale ten pocit že jsme tam byly v té škole i starší paní. Byly to nervy, ale zas to přešlo a nakonec jsem věděla, že to stálo za to. Ta výška mně pořád láká, ale ta představa, že ty 3 roky budou pro mě plné stresu.

Ale ty tři roky rychle utečou – smích

Má pro tebe osobně další vzdělávání smysl?

URČITĚ – důrazně – i když si říkám, že něco mám, za ty roky by mi to mohla stačit, ale možná mám taky touhu stále pokračovat, chci se vzdělávat a moc mně to baví. Je to zajímavé a ty nervy a pak to uvolnění, nakonec jsem přišla na to, že mně to moc bavilo.

Vzdělání je pro mě určitě moc důležité, zatím na to myslím, že bych chtěla studovat dál i přes všechny překážky, které mám hlavně v hlavě. Je to důležité.

I když je tady taky otázka synů, že si pořád myslím, že jsou důležitější než já. Je moc důležité abych svůj čas věnovala jim. Trošku si vyčítám, když nejsem s nimi. A to nejenom, když jsem třeba v té škole, ale i po večerech, kdy jsem dělala nějaké úkoly, tak jsem musela říct, že se jim budu věnovat až za chvíli, až to dodělám. Tady to - mamí pojd' za námi, poď si hrát nebo si vykládat a já jsem se musela věnovat úkolům do školy. Ale zvládlo se to. Říkám si, že ta výška je daleko těžší.

Je nějaká tvoje osobní bariéra, o které jsme tady ještě nemluvily?

Víš, pořád se to točí kolem nemoci nejstaršího syna, pořád mám takovou myšlenku, že nevím, co bude za pár let. Někdy mně napadá, že nemůžu utrácet čas, který věnuju vlastnímu uspokojení a nedám ho jemu. Musela bych věnovat spoustu energie něčemu jinému a pak tu moji energii bude potřebovat moje rodina. Pořád je to takové...pláč

Pozitivum toho učení je, že mně odvádí od těžkých myšlenek.

OSOBNOSTNÍ
BARIÉRA

Nedůvěra
v účelnost

SITUAČNÍ
BARIÉRA

Nedostatek času
péče o rodinu a
děti

PŘÍLOHA P II: TABULKA ZPRACOVÁNÍ KÓDŮ

kategorie	kód	řádek	analyzáční jednotka
Situční b.	Dojždění, odlehlost	K 8	Ten bylo doždění úmav, protože do Bolognie se dostal na sedmou ránu se našel.
	Dojždění, odlehlost	K 198	Bylo děsné, že jsem tam měla ještě vlastní auto. Vlastní jsem jela jednou jednou, když jsem dělala příručky. Co
	Zdravotní stav dítěte	K 74	Bylo to opěť hrůzná, protože ten první rok jsem prošla s klukem v nemocnici.
	Zdravotní stav dítěte	K 86	Je to pro mě se jaco zdravotní stavy pro změnu aby byli informováni, ale já to nezděje být, musk to hrůzná vadí.
	Zdravotní stav dítěte	K 94	To jsem věnovala jen jako nemoc, včetně vyškolení první má vidi. Měla jsem se naučit cvičení - Vážova matka, ja
	Zdravotní stav dítěte	K 301-305	Vů, pořád se to točí kolem nemocí zdravotního stavy, pořád mám takovou myšlenku, že nevím, co bude za pár let. Něk
	Nedostatek financí	K 128	Čas tam bylo nějaké financie, třeba se oděly na peníze, když tam někdo, ale, tak je to jako nějaké mák.
	Nedostatek financí	K 58	Ja jsem jsem nechtěla a dítě jsem byla v nemocnici nemoc a chyběla by byla na nemoc, a financie stádně.
	Nedostatek času - péče o rodinu	K 114	To byla vlastně, když se narodil prostřední, tak už tehdy jsem si myšlela, že bych se měla chytit za nějakou záměru
	Nedostatek času - péče o rodinu	K 124	Tědy mi říkala kamarádka, která je sestra, jak jsem byla na mateřské, ať si dočkám to vyvolání v Ostravě. Na pec
Nedostatek času - péče o rodinu	K 148	A to bylo opravdu takové to jediné, kde jsem se rozhodla, když by to bylo malé. Na nic jiného čas nebyl.	
Nedostatek času - péče o rodinu	K 153	Právě jsem měla spíše já do školy. To máš být strýc. Dívka jsem si vzala, kde jsem první se třemi dětmi.	
Nedostatek času - péče o rodinu	K 237	Ale já na když na to nemám čas, jsou důležitější věci než sedět u pc.	
Nedostatek času - péče o rodinu	K 292-296	I když je taký taký úzkost, že si pořád myslím, že jsem důležitější než ja. Je moc důležitá abych volá čas věnovala	
Osobnostní b	Nedostatek sebevědomí	K 29	To byl úplně jiný obor, protože požadava hodně šla na výšky, měl se někdy určitě nechtít.
	Nedostatek sebevědomí	K 57	Byla jsem plátcová stádně.
	Nedostatek sebevědomí	K 187	Ja jsem jsem chtěla odlat příručky na vě, ale to nebylo. Měla jsem si věřit a upř jsem si stvořila, že já to nechtěla
	Nedostatek sebevědomí	K 203	I když jsem byla brachla, byla jsem, i když jsem se přiblížila do Kroměříže a když první den učila vyuka příručky
	Nedostatek sebevědomí	K 211	Ja to jsem do školy, ani na učitelce, moje učitelce hodně na druhé straně
	Nedostatek sebevědomí	K 214	Toto má má a vadi. Mám nechtěl chytit, ale musel se naučit a ja se naučil a toho se toho vědělky čas. Doklad
	Nedostatek sebevědomí	K 222	Čas požadava třeba to byla pro mě nějaké strach, a
	Nedostatek sebevědomí	K 240	Ja jsem úplně pozitivně domněna a tam se rozhodl, že i za mě by to bylo pro mě něco takhle.
Nedůvěra v učitelství	K 278	Právě mi říká studium vě, ale taky si říkám, že bych si taky dala pauzu. Občas si říkám, jestli to stojí za to. Myslím, a	
Institucionální	Nedostatek časová nabídka vzdělávacích možností	K 193	Byla taková možnost i ve Zlíně, ale ten rok tenkrát obor zdravotní sestry.
Další b.	Barriéra pracovního prostředí	K 246	Děti máš buzení, tím, že mi říká, že to máš studium pedagogiky není v souladu s mojí práci, a ja to nějakou potřebu

PŘÍLOHA P III: SOUHRNNÁ TABULKA ZPRACOVÁNÍ KÓDŮ

Obecná kategorie	Kategorie	SH	V	SH	Ž	Ž	SH	VY	SH	VÁP	SH
		K	E	Z	L	M	R	J	I	S	A
Osobnostní bariéry	Manžel							4			
	Nedostatek motivace	2		5			1			2	1+4*
	Nedostatek sebevědomí	6		11	7	7		3	1	3	
	Nedůvěra v účelnost	1				1	1				
Situační bariéry	Dojíždění, odlehlost	2	2	1	2		3	4		7	
	Nedostatek financí	2		1	3	4	8	7	3	4	2
	Nedostatek času - péče o rodinu	6	4	1		3	3	5	1	9+2	4
	Zdravotní stav dítěte	4									
Institucionální bariéry											
	Nedostatečná nabídka vzdělávacích možností	1	3					10		1	
Další bariéry	Bariéra okolí				7	7			2		2
	Bariéra pracovního prostředí	1			1	1	2	1			1
	Jazyková bariéra		2			4					

PŘÍLOHA P IV: OTÁZKY PRO VÝZKUM

SITUAČNÍ BARIÉRY

Jsou bariérou pro tvé vzdělávání finance? Jsou peníze bariérou nepřekonatelná nebo hledáš cesty jak tuto bariéru zdolat?

Jsou bariérou pro tvé další vzdělávání děti nebo péče o rodinu?

Jsou bariérou tvého dalšího vzdělávání koníčky nebo nedostatek volného času?

Dostaneš se ke vzdělávání přes množství pracovních povinností?

Jak velkou bariérou dalšího vzdělávání je tvůj zdravotní stav?

INSTITUCIONÁLNÍ BARIÉRY

Máš pocit, že je nabídka vhodných kurzů, v oblasti ve které by se ses ráda vzdělávala, dostatečná?

Máš k dispozici dostatek informací o probíhajících kurzech?

Jak jsi spokojena s kvalitou nabízených kurzů?

DISPOZIČNÍ BARIÉRY

Je bariérou tvého dalšího vzdělávání pocit, že bys to nezvládla?

Myslíš, že máš pro další vzdělávání dostatečné vzdělání?

Není bariérou tvého dalšího vzdělávání to, že si myslíš, že další vzdělání pro tebe nemá smysl?

Má pro tebe další vzdělání smysl?

Je odlehlost tvého bydlení – vzdálenost od města – bariérou bránící ti v dalším vzdělávání?

Je bariérou nepřekonatelný strach ze zkoušek?

Na závěr, byly respondentky dotázány, zda pocítují nějakou speciifickou bariéru, která nebyla zmíněna.

PŘÍLOHA P V: INFORMOVANÝ SOUHLAS

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely výzkumného projektu bakalářské práce

Bariéry ve vzdělávání žen na Moravských Kopanicích

Výzkum probíhá pro účely zpracování bakalářské práce vedené na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Bakalářská práce je psána na oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře Evženie Hillerovou.

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat situaci ohledně bariér ve vzdělávání žen žijících v periferní oblasti České republiky. Pro účely analýzy je klíčové získat informace o situaci, postojích, názorech a zkušenostech žen, které žijí v dané oblasti.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje informátorek (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnány). Rozhovor, který s Vámi bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na Vaši osobu či organizaci, ve které pracujete.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru Evženie Hillerové, pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

Ve Starém Hrozenkově

dne

Podpis:

Podpis výzkumníka:

Evženie Hillerová